

בס"ד

קונטרס

פתי יאמין לכל דבר

*

בו יתבאר מתי מותר להאמין מעשיות ומתי לא, וגם יובא בו כמה
דוגמאות של מעשיות הנפוצות ויסודם בשקר.
וגם יבאר כמה עניני הלכה ומנהג שנתפשטו בטעות

*

נחום אברהם - מאנסי

הסכמות

קבלתי על אגרא דתעניתא, דרכי אבות, ימי רצון, שערי נחמה וימי נחמה על מנחם אב, בקונטרס לפורים,
לשבועות, בקונטרס לנישואין, דרך הלימוד, תורת הקבלה, הילד, תורת יואל על ויואל משה, כללים
המפוזרים בפוסקים, נחמת תהלים, ועוד הרבה, וזכרון א' עולה לכאן ולכאן.

נחלק לז' פרקים

פרק א – מתי אסור להאמין בסיפורי מעשיות

ידוע מעלת סיפורי צדיקים, שיכולין להמשיך בזה ישועות ולעורר זכותם בהזכרת שמם ופעולתם, וגם מעורר את האדם לעבודת ה', ואף שהרבה מעשיות משובשים יש להאמין שבכוחם היה לעשות כן, ע"ד צדיק גוזר והקב"ה מקיים, ובגמ' (כתובות כה:): דגדולים מעשי צדיקים ממעשי שמים וארץ, ורבינו בחי' (הקדמה לפ' וישלח) כ' דחייב אדם לחקור הצדיקים, ולספר בשבח מעלתם, והרבות בכבודם הוא טוב וכבוד אצל המחשבה, והגם דבפשטות הכונה על מעלות שלהם בתורה ויראה ודיקדוקם במצות, אבל אפילו א"ת דהכונה על סיפור מופתים צריך לידע שיהיה בהשכל וברעות ולא שיתקבל ההרגשה כאילו זהו אבן הבוחן שהוא צדיק, אלא אדרבה בשביל צדקתו ומעשיו הטובים לפיכך שומעין לו מן השמים, כי זהו סיבה לא סימן, וכשמספרין מצדיקים יבחרו אותן המעשיות וענינים שיש לעורר בהם הלב לעבודת השי"ת ותורתו והאמונה בה' ובמשה עבדו.

ביואל משה (מאמר א' אות קפה) כ' וחסרי תבונה מתחשבים עם סיפורי מעשיות שרובם ככולם שקרים וכזבים ומשתנים מפה אל פה בשינויים מן הקצה אל הקצה וידוע דרבינו הקדוש מ'סאטמאר נהג להכחיש מעשיות בתקיפות גדולה, גם אם שמעו המספר איש מפי איש, וגם דברים ידועים ומפורסמים לפעמים מחמת שלדעתו הגדולה, המעשה הוא נגד ההלכה או השקפה באמונה, ולפעמים מפני שאין העולם צריך לידע מעשה זה, ולפעמים מחמת שלא רצה לבנות שום הנהגה והלכה עפ"י מעשיות, וביותר מאז שהתחילו חצרות החסידים לנטות אחרי הציונות ועל כל הקושיות והטענות היו עונים עם מעשה'לע או דרך הבעש"ט וכיו"ב, ע"כ הוציא בלעם מפיחם לקעקע יסודם, ולבטל כל מזימותם וע"כ לא יכלו חסידי זמננו למחול לרבינו כי פסק לחיותא דידהו, כי להיכן יפנו בצר להם אם לא למעשיות ולשמועות פורחות ואימרות מפוקפקות, (וע"כ תראה שמשכילי וחוקרי החסידות בהיכל בעש"ט כב ע' קפא כשמתרגזים על הכחשת מעשיות שהם נגד ההלכה, מסתייעים במה שצדיק א' [והכונה על מרן מ'סאטמאר] שלא דן את כל האדם לכף זכות וסיפר בגנותם, ולא אהב שלום ולא רדף שלום עפ"ל, כי לדעתם הטמאה תלוי זה בזה, והאמת הוא להיפוך, דאדרבה הצדיקים כולם בלי הפרש היו דנים את כל ישראל לכף זכות כ"ז שלא היו

בגדר מין ואפיקורוס שאסור ללמד עליהם זכות, ואף שהיו מוכיחים את בני ישראל, מ"מ בינם לבין קונם היו מרבים תפלות גם על בעלי עבירה, והיו מלמדים עליהם זכות בכל מיני אופנים, ומובא בספה"ק שזהו סימן על צדיק אמיתי, ומרן הק' מסאטמאר זי"ע עם כל מלחמתו נגד הפושעים מ"מ אהבת ישראל שלו לא ידעה גבול בלימוד זכות ובעזר בגופו ומאודו, והיה מוסר נפשו לכל מי שבשם ישראל יכונה בלי הפרש, ומילדותו עד יומו האחרון היה עוסק בצדקה וחסד, והדברים ידועים כי היה שופך הרבה דמעות על ההרוגים במלחמה בא"י).

ברם זה דבר פשוט וכו"ע מודי לזה דעפ"י התורה 'הלכה למעשה' א"א וגם אסור ללמוד משום מעשה כמבואר בגמ' (ב"ב קל) אין למדין מפי מעשה והטעם ברשב"ם שם, וכ"ש אם הוא בניגוד להלכה, כי עיקר הדביקות לצדיק הוא רק משום מטרה אחת כדי לידע איך לזהר בתורה ומצות, ואם הדביקות מביאו להיפוך אז אסור לידבק בו, ומבואר בכל הספרים שראשית העבודה הוא לקיים התורה כפשטה ולא לזיז זיז כ"ש מהשו"ע, ומה שנוגד להלכה אסור ללמוד מרבי אף שאסור להרהר עליו, ולא עוד אלא שמעשה המנגד להלכה אסור להאמין בו ואדרבה צריך להכחישו, או לומר שיש בה איזה חסרון או הוספה, ומבואר בספרי הכללים דתשו' שנדפס מגדול א' וחסר הסיום א"א ללמוד מאותה תשובה דאולי היה חוזר בו באיזה דבר אם היה מסיימה, כדרכה של תורה לבנות ולסתור, וכן כתבו דאם לא הדפיס המחבר התשובה בחייו א"א לסמוך ע"ז דאולי לא היה מסכים להדפיסה, וא"כ כ"ש לענין סיפורים בע"פ שאפשר שחסר איזה פרט, ואציין לקצת ספרים, (א) בריד הזהב (אחרי) דתכלית כל ענינים ותחבולות של חסידות הוא רק כדי להגיע לתורה, ובלא תורה לא יועילו כל עניני חסידות להגיע אל הקודש, (ב) אמרי פינחס (סדר הלילה אות רכ), שלא לחדש שום הנהגה עפ"י קבלה אם אינו מוזכר בשו"ע, (ג) בדרך פקודיך וכן בסור מרע ועשה טוב כ' אם ראית אשר הרב עושה דבר שלא כדרך התורה וגו' צריך אתה לדונו לכף זכות וגו' אבל לא תעשה כמעשהו נגד התורה, (ועי"ש הוספת מהרצ"א אות צו), (ד) ובתולדות הנפלאות (מאגלניצא ע' כב) כ' דכאשר אדם רואה ברבו איזה הנהגה אשר אינו עפ"י הלכה אסור ללמוד ממנו עי"ש, והביא ג' דוגמאות למה א"א ללמוד ממנו, (ה) בסומוע"ט (ע' פג) אמת המאמין לכל אדם אף שאינו מוסמך מר במובהק (שנסמך מחכמי

הדור רובם ככולם צדיקים כמ"ש שם לעיל) אינו מאמין כלל וקרוב לע"ז ממש ח"ו, עיי"ש שפי" בזה הפסוק עפ"י התורה אשר יורוך. אמנם כ"ז הוא אף במה שודאי וברור שעשה כן הצדיק, וכ"ש לסמוך על שמועות פורחות שזהו שטות והבל ונביא לזה כמה ראיות ודוגמאות.

(א) ע"י גמ' שבת (סו"פ חבית) שרב הכריז דמה שאינו רוצה לישב על לבדין שהובאו חוץ לעירוב דרך מלבוש אינו משום דס"ל שאינו מלבוש רק משום כבודו של רב כהנא ורב אסי שלא היה להם לבדין לישב עליהם ע"כ לא רצה גם הוא לישב עליהם, ואעפ"כ לא הועיל כלום שעדיין אמרו בשמו משום מעשה זו שאסור להוציא לבדין דרך מלבוש, הרי מזה עד כמה אי אפשר לסמוך על מעשה, ואולי משום זה מובא כמ"פ בש"ס לא כך היה מעשה אלא כך, אף כשאין נפ"מ לדינא כדי להראות שאין לסמוך כ"כ על מעשה, והמאמינים בכל מעשה'לע עכ"ח אינם מאמינים בגמ' זו רח"ל, ומצינו בגמ' כמה פעמים הכחשת מעשיות ע"י ברכות (כו:): לא בצד עמוד וגו', ובעדות (פ"ה מ"ו) א"ר יהודה ח"ו שהיה עקביא בן מהללאל, ועוד הרבה מקומות ואכ"מ.

(ב) בשו"ת דברי יוסף (כה, מהגה"ק ר' יוסף אירגאס בעל שומר אמונים הקדמון, מגורי האר"י) כ' כי כל דבר זר אין להאמין שיצא מפי אדם גדול, ואפילו אם ראו בצדיק שעושה מעשה אין למדין מפי מעשה כדאיתא בגמ' (ב"ב קל) דשמוא טעה הרואה או המגיד, או שמוא היה לו סיבה מיוחדת עיי"ש, ובספר חסידים (סי' רצז) כ' אפילו על ענינים אמיתיים דאין מגלין אגדה תמוה לקטנים וע"י בפירוש אזולאי שם שע"ז נאמר חכמים הזהרו בדבריהם, (וע"י בתירוש ויצהר סי' סח ד"ה והנה).

(ג) ובתשו' בית ישראל (עדעלין או"ח עט, וכן בנהרי אש זעליכאו ליקוטי דיבורים אות קעד) הזהיר שלא לסמוך על מעשיות שאינו מובא בספרי צדיקים.

(ד) בתשו' דברי יואל (או"ח ל אות ד) כ' שאין לסמוך על ס' דרכי חיים צאנו שאין לסמוך ע"ז להלכה אף שמחברו היה איש אמת כי אולי לא דקדק, וכן ידוע שבני הדברי חיים הכחישו איז הדברים מהדרכי חיים, ובקובץ כרם שלמה נדפס צילום מכת"י של הרה"ק מהר"ש מבאבוב על הדרכי חיים שלו, שאחד מדרכי חיים היה שלא להביט בשטותים וסיפורי מעשיות כאלו, (אבל הרה"ק ר' יודאלע מדזיקוב היה אומר שמכל המעשה ביכלעך הדרכי חיים

נאמן ביותר לפי שרואין שכ' בתמימות ולא היה יכול לשנות בדיבורו, רק אולי לפעמים לא כיון האמת).

(ה) בס' אור זרוע לצדיק (מהגאון ר' צדוק כד:): כ' אודות סיפורים של הסופרים שיש דברים אשר יוסיפו בגנות או שבח בביאור או בקיצור כפי הצורך ואהבה או השנאה מקלקלים השורה, ויש דברים אשר רבו מספריהם על אופנים שונים ויבחר הסופר אחד מהם ואנחנו לא נדע אם כן הוא עיי"ש עוד בזה.

(ו) ובס' נפשות חסידיו (ח"ב חלק האיש מרדכי תולדות הצור יעקב ובנו מהרה"ג ר' מרדכי אריה הורוויץ, רב דבניאלא, בעל הבשם מרדכי ע' קמט) שלא היה דעתו נוחה מהדפסת סיפורי מעשיות כי צריך להמסר מפה לפה דוקא, כי לא כל דבר ניתן לפרסם וכשמדפיסים אין כותבין דברים לא ניתן לפרסם ועיי"ש שפיקפק באיזה מעשיות שהדפיסו אם הוא אמת ואפילו אם אמת יש חשש מכשול בהדפסתם כשיכולין ללמוד מזה קולות, והראה לדוגמא מעשה א' שהדפיסו בשמו בשינוי גדול שיש בה משמעות מיוחדת, וכשבא הרה"ח ר' צבי מאשקאוויטש (בעל אוצרות ירושלים) לשמוע ממנו מעשיות כיון שהרגיש שרוצה להדפיסם לא רצה לספר לו, (ובהיכל בע"ש כא, קסא כ' שהשפ"א לא הסכים להדפיס כת"י שהיה אצלו מאביו של הגה"ק ר' פישל מסטריקוב כיון שיש שם איזה דברים שאין לפרסם, ולבחור מה להדפיס ומה לא, מי יכול).

ז - בזכרון טוב (נעשכ"ז ע' יח) כ' שהרה"ק מנעשכ"ז אמר כי הרבה מעשיות בדויים ומעורבים בטעיות וע"כ אינו מחשיב שום סיפורים שמספרים מצדיקים, וע"י שם (ע' יב אות ו) שהכחיש מעשה מפורסמת שנדפס בקהל חסידים מענין שה"ש של הרה"ק ר"ר ברוך ממעזבז.

ח - בשומר אמונים (מבוא השער) כ' דנתחלפו הרבה סיפורי צדיקים, והרבה פעמים נשתנה מהוייתו, ובדעתו היה לכתוב איזה מהספרי מעשיות אמיתיים, רק מנע עצמו מאיזה טעם.

ט - ב"ג אורות מהרה"ק מפשעווארסק, וכן הגה"צ ר' לייביש מטאמאשוב בשם מהרי"ד מבעלז (שם בהערה) הכחישו מה שמובא בכמה ספרים שהרה"ק מאפטא אכל הרבה שלהד"ם, ובהיכל בעש"ט גליון כא (ע' קעט) העתיקו ממקורות אחרות להיפוך, אמנם כל המקורות (חוץ מא' שאינו מוסמך) שהביאו אינם רק שהרה"ק מאפטא הי"ל עבודה גדולה באכילתו, וזה אינו סתירה להי"ג אורות שמלבד קדושתו היה דייקן נפלא בסיפורי

מעשיות כנודע, וחמיו הה"ק ר' איציקל הפליא כוחו בזה, והי"ל עבודה גדולה בזה, ודבר א' ממנו מכריע נגד הרבה מספרים אחרים, וגם מה שהביאו מעירין קדישין (מקץ) אינו אלא שעבודת הרה"ק מאפטא היה בדברים גשמיים ואינו ראיה שאכל יותר מדאי, ואדרבה קצת יש להוכיח להיפוך ממ"ש בעירין קדישין (ויקרא) שהרה"ק מאפטא עצמו סיפר ששאל בנעוריו מהה"ק ר' אלימלך אם להמשיך בתעניות שהיה רגיל בהם, וא"ל אם יכול אחר הצום לאכול קאשע יבישה במדה גדולה יכול לצום, והפסיק מלהתענות, משמע דלא היה אוכל הרבה, דאל"ה הרי היה יכול להמשיך בתענית.

ובפשטות הטעות נובע ממה שבתחלה היה מתענה ואח"כ התחיל לאכול, כמסופר בכתבי רמ"מ (בליקוטים שבסוה"ס ע' מט, וכ"ה במאמר מרדכי) שהרה"ק מאפטא אמר כשהייתי צעיר ורציתי לשבור היצר התענית, שוב ראיתי שאני רעב, הכנסתי עצמי בדקי דקות סברות הר"ן ונפטרתי ממנו, ועי' עוד שם (ע' יא אות נג) שרצה הרה"ק לפעול אצל הרה"ק מרוזין שיתחיל לאכול, וראה שהרה"ק מרוזין מושכו אליו שגם הוא יפסיק לאכול ע"כ הפסיק לדבר עמו מזה כי רצה להמשיך בעבודת האכילה, אולם כ"ז אינו ראיה לריבוי אכילה.

אמנם בכנסת ישראל (רוזין, ע' יב) מסופר על בעל שיח ספונים שהיה מתענה כל השבוע ורק בשבת אכל הרבה עי"ש, ואולי גם הרה"ק מפשעווארסק ידע שבאמת אכל הרה"ק מאפטא הרבה אך היות שהרעבתנים מגשימים את הרה"ק מאפטא ח"ו ס"ל דמעשיות כאלו מצוה להכחיש, ואל תתמה על החפץ כי כן מצינו הרבה פעמים שחששו מלספר ענין שלא ניתן לפרסם הכחישוהו אף שידעו שהוא אמת, (וכמ"ש בסו"ס קדמות הזוהר ליישב דעת היעב"ץ ש' כ' דהזוהר אינו כולו מרשב"י מחשש השבתאים).

י' הרמב"ם באגרת תימן ולא יהיה לך לראיה לפי שתמצאם כתובים בספרים, שהמכזב כמו שהוא מכזב בלשונו מכזב בקולמוס, ועי' מסלת ישרים (פי"א בפרטי מדת הנקיות) דאף אנשים שאין אומנתם בכך לבדות סיפורים שלא היו ולא נבראו, יש מהם שכשמספרים דבר כמה פעמים מרבים בו שקרים כמו שיעלה על רוחם, ויתרגלו בזה עד שהוא אצלם כמו טבע, והם הבדאים אשר אי אפשר להאמין לדבריהם וכאמרם (סנהדרין פט:): דעונשו של בדאי אפילו אומר אמת אין שומעין לו.

יא) ובהגדה מבית לוי בריסק (ע' קכא) כ' בשם הגרי"ז על הפיסקא חכם מה הוא אומר, לפרש הפסוק (תהלים יט ח) עדות ה' נאמנה מחכימות פתי, דכתיב (משלי יד טו) פתי יאמין לכל דבר, ולז"א דרך עדות ה' דהיינו סיפורי מעשיות שבתורה היא אמת ושאר דברים אין צריך להאמין בהם והמאמין הוא פתי, וזהו מחכימות פתי שאם לא יאמין רק מה שמעידה תורה אז לא יקרא פתי.

יב) ועדות נאמנה שאין ליתן אומן בסיפורי מעשיות אפילו אם יהיה המספר איש אמת ואין כונתו לשקר ממ"ש בסיפורים נפלאים מהגאון החסיד ר' יעקב קאידנער בעל מצרף לחכמה (פ"ו) שהיה מחסידים הראשונים וכבר בימיו כ' שם דקלקולי הסיפורים רבו, רובם שקר לגמרי, וגם הנשמע מאדם פרטי צריך לחקור אחריו אם הוא אינו מאותן המאמינים בכל דבר, כי איש כזה יטעה א"ע אף בחוש הראות, (ר"ל אפילו במה שראה בעצמו וכ"ש במה שרק שמע), וגם אם המספר הוא איש נבון וחכם לכלכל דבר לאשורו, צריך לחקור עוד אם הסיפור הורק מכלי אל כלי מפיות רבות, יכול להיות שישתנה הענין מכל וכל, ועי"ש שמתאר בדרך משל איך יכול להיות סיפור א' משתנה מן הקצה אל הקצה כשהורק מכלי אל כלי, אף בלי שיכוין א' מהם לשקר, (ופלא הדבר שגם עם הגאון החסיד הג"ל אירע כזה שכ' בספרו ויכוחא רבא ומצרף לחכמה דברים שאינם מדויקים כמבואר בסו"ס אבי הישיבות בהוכחות חזקות, הגם שמוזה אין ראיה כלל לפירכת הדברים מעיקרם, כפי שהבין באבי הישיבות כי יתכן שבהשתנות כמה פרטים יתיישבו הדברים על מכוונם).

מדברי המנחת אלעזר זצ"ל

יג) הגה"ק ממונקאטש שנותן משקל לסיפורים אמתיים ומקובלים, מ"מ כל שמוצא בה איזה פירכא להלכה או בהשקפה מיד הוא מכחיש המעשה בלשונות חדים, ובביטול גמור, גם בספרים שמחבריהם היה נודע בשערים ויש לו הסכמות גדולות והיה בן בית אצל הצדיקים שכותב עליהם, ואציין איזה מקומות שבספרו דברי תורה.

א) בד"ת (ב-כד) כ' על הס' שיחות חיים ד"ת וסיפורים מהה"ק ממאגלניצא דאף שיש עליו הסכמות הגאונים, מהותו וגורלו 'כרוב' ספרי מעשיות ותולדות אשר מבולבלים ומעורבים בכזבים ודמיונות ולא דייקו לכוון האמת, ולהבחין בין גברא לגברא, וכאשר צווחו עליהם הרבה מרבותינו ואבותינו הקדושים, וכן מ"ש בס'

הנוכח ענין המחלוקת שבין הה"ק מלובלין והיהודי הק' הם דברים שאסור לשומעם מכ"ש לאומרם וק"ו להדפיסם עכ"ד.

[ב] בד"ת (ב-עח) כ' על תפארת מהרא"ל סיפורים מהסבא משפאלי שהמו"ל (שהיה ת"ח ומחבר הרבה ספרים) כותב שלקח הדברים ממקורות נאמנים ויש שם דברים נגד ההלכה, וכ' וז"ל ותאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק, וממליץ ע"ז מ"ש (ב"ב קל): אין למדין הלכה מפי מעשה, ולעומת סיפורי צדיקים האמיתיים שגורמים ליר"ש התגברו הכזבנים ומדפיסים ספרים מלאים סתירות ושקרים ומבלים העולם ומחריבים אותה בדברים שהם נגד התורה, והמשכילים בראותם מעשיות כאלו תולים בוקי סריקי ברבותינו ובאגדות חז"ל לחשוב עליהם מחשבת פיגול, וכן קבלתי מאאזמו"ר (הגה"ק השם שלמה) אשר צווה על סיפורים שאינם בדוקים ומדויקים ומעורבים בהרבה כזבים עכ"ד, וכ"כ בד"ת (ב-צד) שתפארת מהרא"ל צריך בדיקה אחריו, ושסותר עצמו בכמה ענינים ואין אמון בספרים כאלו עכ"ד.

[ג] בד"ת (ג,אותיות כא-כד) העיר בכמה דברים שבס' אהל שלמה (תולדות התפארת שלמה) שנשתבשו, וביותר באות כד כתב כאשר קרה בכמה דברים העומדים ברומם של עולם ובנ"א גם החסידים מזלזלים בהם וע"י הסיפורים נתקלקלו וגו' ע"כ השמר והזהרו ולא תאמינו לשמועות רעות ואגדות מבהילות ומתהפכות כאלו, ומ"ש חז"ל (מס' סופרים פט"ז-ב) בהכתב אגדתא אין לו חלק לעוה"ב, והדורשה הוא בשמחה והשומעה אינו מקבל שכר, קאי על אלו המעשיות האמורה מפי קדושי עליון אך נאמרו בדרך משתעי במילי דחכמתא וצריכין לימוד היטב ואיש בער לא ידע זאת ומי שמספרם ומפרסמם ומדפיסם טרם יפה אותם בי"ג מיני נפה מה ראוי לספר ולגלות להמון עם, ומכשיל בדברים הגורמים העדר האמונה והירוס הדת אין לו חלק לעוה"ב עכ"ד.

[ד] בד"ת (ה-ט) הוכיח זיוף המכתבים שנדפסו במדרש ריב"ש טוב, וסיים שם דיש שמזייפים מעשיות כדי להצדיק עצמו בהתנהגותו שישן הרבה ואינו קם באשמורת ע"כ מזייף וממציא מעשה שהבעש"ט ג"כ קם במאוחר וכיו"ב, (וכ"כ הגה"צ מטעמעשוואר ז"ל בהקדמת גדולת יהושע דיש הרבה אנשים המספרים מעשיות מצדיקים וכל מגמתם להביא ראיה לחפות על מעשיהם, ותולים עצמם באילן גדול, ורוצים לעשות רושם כאילו הם צועדים בדרכיהם, ותולים עליהם בוקי סרוקי בדברים שהם היו מוסרים נפשם עבור זה, וע"ז אמרו חכמים הזהרו בדבריכם וגו'.

וישנו תלמידים הבאים אחריכם וימותו, ע"כ דבר קשה מאד להדפיס ולפרסם מעשי צדיקים וצריכים בזה זהירות יתירה בדברים שאין מגלין אלא לצנועין, שלא יכשלו בה המוני ופשוטי עם אשר מקלם יגיד לחפש אחרי קולות עכ"ד ועי"ש בדבריו הנכונים).

[ה] גם הוכיח בד"ת שהספר פאר יצחק (זידיטשוב) הוא מזויף מתוכו, וכותב דברים נגד המציאות וההלכה, ומונדשיין החבד"י (היכל בעש"ט כב) מתלוצץ על זה בחוצפה ובעזות, אבל נאמן עלינו עדותו של הה"ק ששמע מפי גדולי תלמידי הרה"ק מזידיטשוב דברים סותרים למ"ש הפאר יצחק, ומה שמתאונן מונדשיין על הרה"ק שעיקר התנגדותו על הפאר יצחק היה לפי שכ' בעברית, אין הרה"ק ממונקאטש יחיד בדבר, הרבה גדולי הדור בימים ההם הרעישו ג"כ על המשתמשים בעברית, ואיך קורא תגר ע"ז.

[ו] בדברי תורה (ח-לו) שהרה"ק ר' משה לייב מסאסוב בא פעם לביהמ"ד בפ' בא ואמר הלל עם ברכה לפי שהרגיש אז הארה דפסח, וצ"ע איך מתאים זה עם ההלכה שלא יהיה ברכה לבטלה, ואף אם נאמר שהיה אנוס בדבר כי היה סבור באמת שהוא פסח, מ"מ איך נסתבב לצדיק כזה מכשול בברכה לבטלה, וצ"ל דצדיקים הם למעלה מהזמן ונמשך אליו ימי הפסח ובאמת היה אצלו אז כמו פסח ע"כ גם ההלכה היה רשאי לעשות כן וצ"ע, אך יותר צ"ע מה שלא הזכירוהו שום א' מהציבור והניחוהו לגמור כל ההלל, ובודאי היו שם ת"ח ויראי ה', ועכ"ח דהמעשה אינו אמת, וצ"ע היאך העתיקו הגה"ק ממונקאטש שדרכו להכחיש כל מה שנוגד את ההלכה.

ועי' תשו' מנחת אלעזר (א-ט) שהוכיח על מעשה שנדפס בקובץ אהל מועד ע"ש רב א' שאינו יכול להיות אמת עפ"י המציאות. ובזכר צדיק לברכה (סוף ח"א) מספר הרה"צ ממונקאטש שליט"א שהרה"ק מ'סאטמאר א"ל כשיצא הדברי תורה היה תמה למה מטפל עצמו בהכחשת סיפורי מעשיות, וכיון שרואה שהציונים משתמשים עם סיפורי מעשיות לגנוב דעת הבריות כבר רואה שטוב עשה הרה"ק ממונקאטש בזה.

חברה ממצאיי מעשיות

(יד) וידוע כי היה חברה של הוצאת מעשה ביכלעך בווארשא שזה היה מלאכתם לשכור סופרים בעלי דמיון נפלא, שהמציאו בדותות והדפיסו מזה כמה ספרים באידיש ובלשון"ק, (בעיקר

הדפיסו משנת תרפ"ו ואילך), וגם הצליחו להוציא הסכמות מרבנים על כמה ספרים, ומשם נשתרבו הרבה מעשיות לתוך ספרים אחרים אפילו של ת"ח ויראים, ע"י ששמעו המעשה במלוה מלכה מפי א' מהחסידים והוטב בעיניו מחמת המוסר היוצא מזה והכניסו בספרו כדי להמשיך לב הקורא, ונתקבל כהלכה למשה מסיני כיון שכבר מובא בהרבה ספרים, כי יש תמימים שאין עולה על לבם שיש מזויפים ושקרנים שאין להם נקיפת מצפון, ואומרים השקר באותה בטיחות כמו שאומרים האמת, וזקני הרה"ח ר' משולם זוסיא ז"ל הכיר א' מהסופרים הללו, שסיפר לו מעשה נפלא מאד, ואח"כ אמר לו זה המעשה נולד עכשיו בדמינו, ועוד תראה אחר איזה חדשים שיהיה נדפס בסדרת סיפורי מעשיות שבהוצאת אותה חברה ויהיה נמכר בכל חנויות הספרים בחזקת מעשה מקובל איש מפי איש, (ומונדשיין בהיכל בעש"ט כב קפג אינו מאמין מעשה זה אע"פ שנדפס שחור ע"ג לבן, ואילו שאר המעשיות הברדיות הוא מאמין ואינו רוצה להכחישן, ולשיטתו אזיל דהאמונה במעשיות נמשך לפי ההשקפה, ולרוות צמאנו אציין כמה מעשה ביכלעך שנדפס בווארשא משנת תרפ"ד-תרצ, בתרפ"ד נדפסו תולדות ר"ש הפייטן, גבורת ישראל, חכמת שלמה, בתרפ"ו נדפס צדקת הצדיקים, בתרפ"ז גדולת ישראל, בית נחום, בית מרדכי, עטרת הצדיקים, אמת ואמונה, בתרפ"ח קורות התיו"ט, בתרצ גדולת החת"ס, דברי חיים, תרח"צ אין דער וועלט פון חסידות ריזין, תולדות הרמב"ם, ועוד הרבה משאר שנים, מלבד עשרות מעשה ביכלעך שנדפסו בבולגריא, פיעטרקוב, לאדז, לובלין פשמישל (ועוד).

טז) ובהקדמת נטע שעשועים (עה"ת) כ' נכדו דלכן לא הביא ממנו סיפורים אפילו מה שמקובל בידו כיון שרוב הסיפורים נשתבשו, ובקובץ עץ חיים (באבוב ח"ג) כ' בענין מעשה המפורסם מאופן חיבור המנחת חינוך היאך נשתבש לגמרי עד שאינו מובן, ופעם נשאל הגה"ק מסאטמר זי"ע למה דרכו בכל הזדמנות להכחיש מעשיות אף שיש להם מקור מוסמך, ולא ענה כלום, רק תחת זה התחיל לספר מעשה נפלא ואח"כ ביקש מהשומעים שיחזרו ויספרו המעשה כפי"מ ששמעו ממנו והיו שם איזה מספרים והראה לכל א' היאך סיפרו המעשה בשינויים אף שרק עכשיו שמעו המעשה, וכ"ש שברבות השנים ואנשים המקבלים זה מזה

משתנים פני הדברים, עוד היה אומר שיש מעשיות שהעולם אינו צריך לידע ואין לספרם.

אין ראייה ממעשיות שסיפרו צדיקים

טז) גם א"א להביא ראייה מאמרות צדיקים שדיברו ברמו ולפעמים היה נבואה לשעתה דוקא, וכבר העיד בנו הגה"ק מאסטראווצא (היכל בעש"ט יג, ע' כו ושם ע' ט משש"ק מהרה"ק ר' ישכר בער מזלזלשוב על הס' ליקוטי אמרים) על מאמר מפורסם של הגה"ק מלובלין שכל העולם אומרים אותו ואין יודעים מה שאומרים וטועים בדעתו, (ועי' עוד בשמן הטוב שמוחזק אצל קצת לספר אמיתי ומ"מ בע' רע"א בדפו"ח מובא שם מעשה של שטות מהרה"ק ר' יוקל שאינו טוב אפילו לבדחנות).

ולא עוד, אלא אפילו סיפור ששמעו מפי הצדיק בעצמו א"א לסמוך עליו, כי היה להם ענינים נשגבים בסיפור המעשה לפעול עי"ז איזה ישועה או לבטל גזירה וכיו"ב, ולכן סיפרו המעשה לפי הענין, וכמ"פ סיפור ענינים שידעו במציאות שלא היה כן, אבל היו השומעין רואין עליהם בשעת הסיפור שדיבוריהם מכוונים כלפי מעלה, ואביא ד' ראיות לזה, א) במגדיל ישועות (רוזין בהקדמת המחבר ע' כה), שהיה הרה"ק מרוזין מספר מעשה א' בכל פעם באופן אחר ובשינויים, (וכן עיי"ש שסיפר דברים שהשומעים ידעו שלא כן הוא, וכעין סיפורי מעשיות של הה"ק מהר"נ מברעסלעוו שאינן אלא משלים וטמון בהם רמזים וענינים נשגבים), ב) בדברי דוד (דף ל' מהרה"ק רד"מ מטשארטקוב) כ' שהצדיקים מספרים כפי מה שצריך באותה שעה, ג) וכ"כ באהלי יעקב (דאמבראו פ' אמור), ד) ובנועם שיח (להה"צ ממאטא סאלקא ז"ל, ע' עב) כ' שסיפר לו הגבאי של האהבת ישראל מזוויניץ ר' משולם ששאל פעם את האהבת ישראל למה מדקדק כ"כ בסיפורי צדיקים שלא לספר רק מה שי"ל מקור, והלא זקינו הצ"צ היה מספר מעשיות בלי שיעור, ענה לו הלא הוא היה יכול לספר גם מעשה שלא היה מעולם, רק שיהיה לעתיד, עוד אמר (שם ע' קא) האהבת ישראל אין אני מספר רק מה ששמעתי פון א זיכרע קוועלע, חסידישע פלוישן (פיטפוט דברים) גלייך איך נישט'.

יז) הרה"ק ר' אליעזר זאב מקרעטשניף זי"ע, לא שת לבו לרוב סיפורים הנדפסים במעשה ביכלעך ואמר שבדויים המה וכו' (רזא דעובדא דבר יום ביומו ע' יט).

ובפרט שכח כן אצל חסידים דמחמת התקשרות יתירה שהיה להם ברבם הרי זה טבעי שאם אינו בר דעת גדול שהדמיון שלו

יצ"ץ ויפריח מגדלים הפורחים באויר, ומרגלא בפומיה דהקדושת יו"ט מה שאמר רבו הה"ק מצאנו כשחסיד מספר מופת שראה אז אולי שמע, וכשאומר ששמע לא היו הדברים מעולם, ועי' בהקדמת ס' מפיהם ומפי כתבם היאך משתנה הסיפור לפי המספר.

פרק ב

דוגמאות לכמה שקרים וכזבים בסיפורי מעשיות שנתפרסמו

מורה באצבע כמה הלכות ויסודי התורה נעקרים ע"י מעשיות

בדויים

ברכה לבטלה

א) בשיחות הר"ן מברעסלב (אות ז) מובא דהה"ק ר' נחמן מהוראדענקא לא היה לו פעם לאכול משך כמה ימים עד שערבי א' נתן לו לחם ונטל ידיו וברך המוציא ועלה בדעתו הפסוק אל תלחם לחם רע עין, והיה בדעתו להמנע מלאכול אע"פ שבירך ברכת המוציא כיון שהמחשבות שלו אינו דבר ריק, עד שעלה במחשבתו הפסוק ואת העורבים צויתי לכלכלך, ואז אכל, וצ"ע שהוא נגד ההלכה למנוע מלאכול מחמת מחשבה כזו דנמצא שיהיה ברכה לבטלה, ואולי כונתו דידע שיהיה בגדר סכנה אם יאכול.

לא תחמוד וגניבה

ב) ביד יוסף (מנדלקורן ד' סה אות עג, ומשם בליקוטי אביב רכא) דהרה"ק ר' יעקלי מראדזימין הי"ל גמ' בבא מציעא שקיבל לחתונתו מהרה"ק מקאזניץ ופעם היה הרה"ק ר"ר בונם בביתו והשתוקק לזה הגמ' והציע לפניו שיתנו לו ונתנו, ואח"כ הצטער מאד הרה"ק מראדזימין על כך, וכששמע זאת הרה"ק ר"ר בונם החזירו לו עפ"י בקשת ב"ב, וצ"ע אם זה המעשה אמת דהלא עבר על לא תחמוד, ואולי היה נראה לו שהרה"ק מראדזימין לא נפ"מ ליה בגמ' זו או אחרת ונתן לו אחרת, ויותר נראה דהמעשה אינו מדויק רק ביקשו בשאלה.

היתר גניבה

ג) בסיפורי יעקב (ע' ד, לר' יעקב סופר מדאבראמיל) מביא מעשה מבעשטה"ק שאמר לא' שנולד במזל להצליח בגניבה והיה גונב את עניים, אמר לו שיגנוב רק אצל עשירים א"ל הגנב הלא חניותיהם סגור במנעול חזק א"ל הבעשטה"ק אל תפחד כי כל המנעולים יפתחו לפניך, ובודאי שאסור להאמין כזה על בעשטה"ק, אך בהקדמה שם כ' ששמע המעשיות מצדיקים שהיה

נוסע לששים צדיקים וגם סיפר המעשיות לצדיקים וזירזוהו להדפיסו, חוץ אם נאמר שגם זה שקר אבל יש לו הסכמות, (והוא היה בן בנו של ר' זושא מחיראב שהיה מלמד הפרטי של הגאון ר' מרדכי זאב בנו של הישועות יעקב כמ"ש שם בהקדמה), ובסיפורים נפלאים מהגאון ר' יעקב קאידנער (פ"ז) מביא מעשה זו בשינויים גדולים ע"ש הרה"ק מקאזניץ, וכפ"מ שהובא שם קצת מיושב עי"ש שהביאו ממקור מוסמך, הרי לך עוד דוגמא היאך יש סתירות משמעותיות במעשיות שונות.

גירות שלא עפ"י הלכה

עוד הובא שם (ע' ז) מעשה מגירות שנתגיירה וטבלה בינה לבין עצמה שהגירות כשר, וזה אינו דהא מבואר בסי' רס"ח ס"ג דעכ"פ קבלת המצות צ"ל בפני ג' ומעכב, וגם הטבילה צ"ל עכ"פ בפני א' או שנים).

לידת בעש"ט בשביל עקירת מצות תוכחה שבתורה

ד) ברחמי האב (ערך רחמים), ובמדרש ריב"ש טוב מעשה מרבי אליעזר אביו של הבעשטה"ק שאלהו הנביא בא אליו בש"ק בדמות עני וחבילתו על כתפו ור"א לא אמר לו שום דבר ולא הוכיחו, ובזכות זה זכה להוליד הבעשטה"ק, ומעשה זה שקר וכזב, דהא מצווה היה במצות תוכחה ואיך יזכה עוד בשביל זה לשכר כזה, והרה"ק מסאטמאר אמר שאסור להאמין למעשה זו.

והיכל בעש"ט (יט' ע' קסו וע' קעא) רגזו מאד על הכחשת מעשה זו, ומחמת זה יצאו לחלוק על כל עצם מצות תוכחה ולבטלה, ושוטה א' כתב שם דאינו מוכרח שלפי הלכות תוכחה אנו מחוייבים לזעום ולבדוק בציציות של כל ארחי ופרחי, ואיני יודע מקור לזה שיהיה נפ"מ במצות תוכחה בין איש ישראל שהוא ארחי פרחי ובין עשיר היושב בהיכלי שן, ומובן מעצמו שבכלל לא תשא עליו חטא הוא שלא להוכיח בזעם ולדבר רכות כי דברי חכמים נחת נשמעים, חוץ במי שכבר הוכיחו אותו בדברים רכים כמ"פ ואינו שומע צריך להוכיחו בדברים קשים, ואין המדובר כלל בענין לבדוק בציציות.

ומ"ש ממחרש"ם דאין תוכחה בדרבנן נעלם ממנו שבהערה שם מבאר בהוכחות גדולתו דיש חיוב תוכחה גם בדרבנן, וגם בליקוטי נפש החיים (שהועתק בהיכל בעש"ט) מבואר אח"ז דגם על דבר מגונה גרידא יש חיוב תוכחה, ואפילו אדם פשוט מישראל שאינו ת"ח או רב יש עליו חיוב תוכחה, ועי' באגרות רעק"א (סי' ס)

שחייב תוכחה הוא על כל א' לא רק על מי שנקרא רב כי רז"ל אמרו 'כל' מי שבידו למחות היינו אפילו השפל שבשפלים.

ובהיכל בעש"ט (כב, קפב) כתב שאביו של הבעש"ט לא הוכיח על חילול שבת כי רצה מקודם לקיים המימרא של הוכח תוכיח שמקודם יוכיח את עצמו, וצ"ב דא"כ לא מגיע לו שכר לידת הבעש"ט כיון שבאמת רצה לומר תוכחה, ואיך אמר אליהו שבשביל שלא אמר לו כלום מגיע לו שכר, היה לו להמתין עוד איזה מינוט עד שיאמר לו תוכחה, גם אינו מובן דאם כדי לקיים האימרה החסידית של הוכח תוכיח, למה המתין לזה עד מוצ"ש ולא היה יכול לעשות זאת מיד, וביותר צ"ב דגם לפי פירוש החסידי הרי מבואר בפסוק קודם הוכח, ואח"כ תוכיח, זה אומר שלהוכיח את עצמו יש פנאי אח"כ אבל מקודם הוכח את חבירך מיד כדי שיקדים לשוב וגם שבין כך לא יעבור עוה"פ העבירה, ואף אם יתעקש להוציא קרא מפשטי' דנדרש מסיפא לרישא, וה"ק הוכח אחר שכבר קיימת תוכיח, אבל הרחמי האב עצמו בספרו קרבן העני (פ' שלח עה"פ וימצאו) כשמביא זה הפירוש, מפרש הוכח מקודם את חבירך ואח"כ תוכיח את עצמך, וא"כ היאך רוצה ליישב את הרחמי האב בדבר שהוא עצמו לא מפרש כן, ובתולדות יעקב יוסף (קדושים) מובא אופן התוכחה על פי הבעש"ט שיאמר דברי כבושים בדברים נעימים שיהיה מעורב עם דין ורחמים כי אם יהיה כולו בדין יעורר קיטרוג, הרי שלא ציוה הבעש"ט שלא יוכיחו אלא אדרבה לימד לתלמידיו אופן המועיל לתוכחה, ולא נזכר שם שמקודם יוכיח את עצמו.

ובהיכל בעש"ט דחקו עצמם שני כותבים ליישב את המעשה ולא הטריחו עצמם לפתוח ספר רחמי האב, וע"כ המציאו מעשה חדשה בשינוי ממה שכתוב שם, דברחמי האב מבואר שהמעשה היה בש"ק אחר חצות והר"ר אליעזר מיד בבואו נתן לו שלש סעודות, ואילו הכותב (בגליון הנ"ל ע' קע"א) כותב שהאורח הופיע בליל שבת ולא היה בידו לילך יותר מאלפיים אמה וגו', גם כותב הראשון (בע' קסו) כתב 'מאן מוכח שלא דיבר עמו מקדושת השבת ולימד אותו שאין לשאת משא ביום השבת', ואילו היה מביט ברחמי האב היה רואה שכתוב שם 'ולא הזכיר כלל מענין חילול שבת', ואם כונתם שעכ"ח המעשה שברחמי האב אינו מדויק והיה בשינוי וע"כ דחק ואוקמי כפי שכתבו הם, א"כ הן הן הדברים שכתבתי שמעשה המגדל להלכה צ"ל שיש איזה חסרון או הוספה, ויותר קל לומר שלהד"ם.

עוד כותב בהיכל בעש"ט שכיון שהרחמי האב מביא זה המעשה זהו סימן שכן הוא גם דעתו, ונעלם ממנו מ"ש בר"ן ריש שבת דהמשנה לא מיירי מחמת לתא דלפני עוור כיון שעסקו בכאן הוא רק בהלכות שבת, וכן הרחמי האב עיקר מה שרוצה להדגיש הוא שלא לבייש את חבירו, אבל לא נחית שם לענין אופן חיוב תוכחה, ודבר זה מבואר בפוסקים בהרבה ענינים, וחזן מזה תמיה גדולה עליו שטח עיניו מראות ולא ראה מ"ש ברחמי האב לפני זה שמוזהרים אנחנו במ"ע של הוכח תוכיח ומ"מ לא יביישנו ברבים כמ"ש רש"י, ולא ירחיקו מכל וכל, וזהו סתירה מפורשת למ"ש אח"כ שלא הזכיר לו כלל מענין חילול שבת, ובהכרח לומר שהמעשה שהביא אח"כ שלא אמר לו כלום הוא פליטת הקולמוס ואינו מדויק, שבודאי הוכיחו בשתיקה ובנועם דברים, ומ"ש אח"כ 'וכאשר ראה אליהו הנביא מנהגו הטוב' אין הכוונה על מה שלא הוכיחו אלא על מה שהכניסו לביתו ולא זרקו לחוץ אלא הוכיחו בנעימות, וניתן ספר וניחוי מדברי הרחמי האב עצמו בג' מקומות, א) (באות אחדות) שלא להתאחד עם מי שאינו הולך בדרכי ה' וכשם שאנשי ירושלים לא היו מסובין רק אם יודעים מי מיסב אצלן (סנהדרין כג.), ב) (באות אהבה) כ' שבמה שנוגע לכבוד שמים יקיימו הפסוק משנאך ה' אשנא ובתקומיך אתקוטט, ג) (באות חסד) כ' דעיקר החסד הוא להוכיח את חבירו במתק שפתים לקרבו לעבודת ה', ואם אמת שע"י מניעת תוכחה זוכין לבן כבעש"ט הרי היה לו לצוות לימנע מתוכחה, וגם היה לו למחוק מספר התורה המצוה דהוכח תוכיח, וכל מאמרי חז"ל המחמירים מאד בענין תוכחה, (ועי' ספרו קרבן העני וישלח עה"פ ותצא דינה מענין חיוב תוכחה לכל מה שרואה בחבירו שאינו עושה הישר והטוב), ולא עוד אלא שבקהל חסידים ושבחי בעש"ט מובא שאליהו הנביא הבטיח לר' אליעזר בן כהבעש"ט בשביל ענין אחר לגמרי שעמד בנסיון עם בת מלך (וג"ז אין לו מקור), סוף דבר בחנם הטריחו עצמן הכוזבים בהיכל בעש"ט בכל מיני דחוקים ואמתלאות ליישב מעשה הבנויה על אבני תהו, ורוח ישאנו כמזון אשר על פני השדה.

ומחלה זו לעשות ליצנות ממצות תוכחה נתפשטה אצל החסידים הכוזבים ובכנסת ישראל רוזין (סז): כ' בשם הה"ק משטעפינעשט שאצל הה"ק מבארדיטשוב היה עיכובים בתקיעת שופר לפי שאמר דרשות מוסר והרגיש בו הבע"ד וע"כ הפריעו משא"כ אביו הה"ק מרוזין לא אמר מוסר וע"כ לא הרגיש ולא הפריעו, והוא

שקר ונגד מארז"ל (תמיד כח). דכ"ז שיש תוכחה בעולם נח"ר בעולם, טובה וברכה באין לעולם, ורעה מסתלקת מן העולם, הרי ממש להיפוך מהמסופר כי אדרבה התוכחה הוא ביטול כל המקטריגים והטובה היותר גדולה, ואין השטן יכול להפריע, וכ"ש על הרה"ק מבארדיטשוב שהרוזניער בעצמו אמר שהזכרת שמו ואפילו רק שם עירו מסוגל לעורר זכות, ולא עוד אלא שגם ספרי הרה"ק מרוזין מלא ותוכחה, ואדרבה מבואר בקדושת לוי ר"פ נח דצדיק שאינו מוכיח לא נקרא טוב לבריות ומוכרח להתגלגל, והאלגאזי (אהבת עולם דרוש י"ז ע' תקצ) כ' על המבואר בגמ' (מו"ק יח.) הדעונש על הרואה עבירה ושמה בה הוא שחושדין אותו בזה העבירה, ומפרש באה"ע דשמה בה היינו שאינו מוחה נגד זה, (וכע"ז באביר הרועים קאלעוו כ' שהרה"ק מקאלעוו אמר על היש"מ למה לו להרעיש בדרשות בעד הגאולה הלא באנחה א' יכולין להביא הגאולה, וזהו ממש ליצנות מדרשותיו של הישמה משה שנאמרו בגדל קדושתו וכידוע שכוחו היה גדול מאד להביא את השומעים לתשובה שלימה מעמקי הלב).

טז) וכמו"כ מה שכתוב בגליון מבאר רבותינו (מספר תלד) בשם מכתבי זקני חסידי קארלין שהרעש הנורא בצפת דשנת תקצ"ז היה משום שהבת עין היה לומד ברבים שיעור בחובת הלבבות והיה גירא בעינא דשיטנא, וזהו ליצנות נורא מרבותינו שהיה דרכם ללמוד ברבים חבוה"ל, וגם הוא להיפוך מדרז"ל דאדרבה התוכחה מביא טובה וברכה ושלוש בעולם כנ"ל, וחוז' מזה כבר העיד החת"ס בדרשותיו שהרעש היה לפי שמאסו בשיבת ירושלים.

רציחת ילדי החידושי הרי"ם ל"ע

ה) במאיר עיני הגולה מסופר שהח"י הרי"ם עזב את רבו הבאר משה והתחיל לנסוע לקאצק ובכל פעם שנסע מת א' מבניו עד שהרבנית שלו בכתה מאד שלא יסע עוד כי אמר בפירוש שיועד שזאת הוא מחמת הקפדתו של הבאר משה, ואע"פ כן נסע ואמר 'שיועד שימות' בשביל זה עוד בנו הגה"ק ר' אברהם מרדכי, ואמר שמה שהבאר משה לוחם עמו גם אחר פטירתו ע"ז אינו מוחל לו, והנה הגם שהגה"צ מפליץ מעיד בהקדמה שהמעשיות הם אמת, אבל מעשה זו א"א להאמין כי הגע בעצמך מה היה אם הח"י הרי"ם באמצע נסיעתו לרבו היה רואה א' טובע בנהר ואם ילך להצילו יתאחר מלנסוע לרבו וכי הו"א שיניח את א' מישראל לטבוע בנהר בשביל שהוא רוצה לנסוע לרבו בודאי לא ואם היה עושה כן נקרא רוצח, וא"כ מה בין זה לזה, וחוז' מזה א"א להאמין

שהבאר משה רצה להענישו בכך, ולהיות רוצח כזה של בנים קטנים חפים מפשע שימותו בעון אביהם, ומה גם בעולם האמת, וגם מה היה איכפת ליה להח"י הרי"ם להטיב עם הבאר משה ולהחיותו לבוא אליו אף שנסע גם לקאצק, הלא סו"ס קיבל ממנו הרבה והחזיקו לאיש קדוש ונורא, אלא מאי אין זה אלא מעשה בדוי ומצוץ מהאצבע, ואין ליישב שהיה ע"ד גדולה עבירה לשמה (כד' היכל בעש"ט יט,קסו), דלא הותר עבירה שלא לשמה רק במה שנוגע בינו לבין עצמו לא על חשבון לגרום סכנת נפשו של חברו, וכ"ש כשאנה מצוה חיובית, ומבואר בגיטין (ו:) דגם גורם לשפ"ד נקרא בא לידי שפי"ד.

חוסר צניעות

ו) באור ישראל (גליון כ"ג ע' רמט) כתב טיפש א' בענין עבודת נשים באפים בין גברים שא"צ הפרדה ביניהם, ומביא ראיה עצומה שהרי הר"ר אלימלך ור"ר זושא זי"ע בשעה שהלכו לערוך גלות ולמדו בקרעטשמע לא הלכו בפינה מיוחדת, רק בין הנשים רח"ל מהאי דעתא, מהיכן יודע הכותב שהרה"ק רר"א ורר"ז היו לנין ואוכלין בקרעטשמע, ואם לנו מהיכן יודע שלא היה להם שם חדר מיוחד, ואם לא מהיכן יודע שגם נשים היו לנים שם, מהיכן לקח לו היתר לפסוק הלכות בענינים חמורים על סמך מעשה ביכל של איזה מאן דהוא שהיה בעל דמיון טוב, הכזה נראין בירורי הלכות של זמנינו.

חציפות ועזות

ז) בקובץ (גנת ורדים יב) דמרון מסאטמאר הכחיש מעשה שהאבני נזר היה מיועד להיות חתן הדברי חיים, וכשרצה לבחון שנית אחר שכבר בחנו פעם א', א"ל האבנ"ז כיון שכבודו אינו מעמיד על החזקה של פעם א' א"כ גם אנכי לא אעמיד על החזקה שהברוך טעם בחן אותו כשלקחו ואני צריך לבחון את הדברי חיים לידע אם בתו היא בת ת"ח, ומרן הכחיש בתוקף את המעשה שאינו אמיתי, שאיך נאמין על האבנ"ז עזות וחציפות כזאת שאינו מדה יהודית, וכשא' רצה להוכיח שהמעשה היא אמיתית, רגז עליו מאד ואמר הלא אני רוצה להמליץ על האבני נזר שלא להוציא עליו שם רע כזה ואתה מתאמץ דוקא להרשיע את האבני נזר היתכן דבר כזה.

עלילות שקר על הה"ק מרוזין

ח) בכתבי רמ"מ (ליקוטים שבסוה"ס ע' ו' אות כח) שהה"ק מרוזין ציוה לא' מאנ"ש בט"ב לאחא"צ שילמוד מס' משניות ויעשו סיום

במוצאי ט"ב ויאכלו בשר, וע"ד האיסור ללמוד בט"ב אחר חצות זה אני לוקח על עצמי כדי שיאכלו יהודים בשר עכ"ד, ופשוט שזה הגירסא אינו נכון רק כמ"ש באור ישראל רוזין (בחיי המחבר אות ב), וכן בפסקי תשובה (סי' קצד הערה ב) שזה הלימוד היה אחר הצום במוצאי ט"ב.

ט) בהיכל בעש"ט (גליון יב, קיא, וע"י גליונות יג, קפ, כא, קפז) כתבו בשיטת הרה"ק מרוזין שח"ו היה מיקל ללבוש בגדי גוים, ויבא ויעיד עליו בן בתו הרה"ק ר' לוי יצחק מאוויערנא (בס' בך יברך ישראל פ' וארא) שהאריך במוסר ובדרך מליצה שבעיניו ראה במדינת מאלדעווע שהיה ליהודים מנוחה ושלוה מהגוים, עד שפרצו בעיניו לבושים ללבוש כגוים אז התחילו הצרות והרדיפות מהגוים, ומזה נבין שזה היה שיטת הרה"ק מרוזין שהרה"ק הג"ל נתגדל אצלו והיה בן בתו, (ע"ש בפ' נח שזקינו הרה"ק נתן מזמנו עבור חינוכו והאזין אליו איך שאומר שה"ש בשש"פ ואקדמות בשבועות ופעם האזין איך שאומר שמ"ע ונהנה ממה שדפק חזק בלבו בסלח לנו).

י) בכתבי רמ"מ (ליקוטים סוה"ס ע' מט), כי לא רצה הרה"ק מרוזין לעסוק בפו"ר שמא לא יהיה לו בנים הגונים עד שהבטיחו הרה"ק מאפטא, צ"ע מגמ' (ברכות ה.) שעל כגון דא אמר ישעיה הנביא בשם הקב"ה בהדי כבשא דרחמנא למה לך, ובכנסת ישראל רוזין (ע' יח) מסופר המעשה בשינוי גדול ולא מוזכר שם כלל מענין חשש בנים שאינם מהוגנים, הרי לך עוד דוגמא ממעשיות המשתנים מן הקצה אל הקצה, וכמ"ש בעלים לתרופה (גליון ת"ר מדור עלי הגיון) להתנצל על שכתבו טעות גלויה בשם הנוב"י לפי שלא עיינו במקור, רק ראו הדבר בג' ספרים חשובים מלקטים שכולם טעו בזה.

יא) בניצוצי אורות (סקאליע ו' ניסן תשס"ח) בשם הרה"ק רמ"ש מבאיאן זצ"ל כ' דמה שמספרים אודות עשירות של רוזין הוא גוזמאות, ולא היה כן.

הרבי הוא למעלה מהתורה

יב) כתבי רמ"מ (ליקוטים שבסוה"ס ע' יב אות נח) כ' שזקן א' סיפר להיסוד העבודה מסלואנים שהרה"ק ר"ר אלימלך הגביה פעם הקערה עם המאכל, ואמר אם יש צד איסור במאכל אני מגביה אותו למעלה משורש התורה, ולא קיבל היסוד"ע סיפור זה, ואמר העכער פון תורה איז נישט דא, ולא עוד אלא שלא רצה לשמוע עוד סיפורים מזקן ההוא.

וכ"כ בנהרי אש מהגה"ק ר"ש זעליכאווער כ' שצחק כשישמע מסתפקים אם ידע הר"ר זושא ללמוד כי אמר שא"א להגיע אפילו למדריגה א' קטנה בלי תורה, כמו שא"א לעלות על מדריגה העשרים בלי שיתחיל ממדריגה הראשונה, וצ"ע מגמ' (פסחים מט:): לא מצא בת ת"ח ישא בת גדולי הדור, ופרש"י אנשי מעשה וצדיקים, וצ"ל דאף שאינו בגדר ת"ח שבגמ' מ"מ יודע ללמוד הרבה.

מלבין פני חבירו ברבים

יג) בכתבי שם מהרה"ק ר' שם קלינבערג נכד הרה"ק מהרי"א מקאמארנא כ' שבצעירותו למד הק' מקאמארנא ומקובל א' חרה לו ע"ז ושחק ממנו בביהמ"ד דתחת מוחין דקטנות המוזכר בספרי קבלה הוא אומר מוחין דקטניות, ובאו הדברים לאביו הרה"ק ר' סענדער מקאמארנא וחרה לו, ולפני החג כשקנה עגל לשחטו קרא את המקובל וכיבדו עם כיסוי הדם וכשכבר רצה לעשות הברכה, אמר לו וכי עגל טעון כיסוי הדם, ונתבייש אמר לו בני אין לו מוחין דקטניות רק אתה י"ל מוחין דקטניות ונתבייש, מבואר מזה דבשביל מעשה כזה הותר לביישו, כיון דשחק ברבים מהנער הקדוש, ולע"ע אינני זוכר מקור לזה בהלכה, דלכל היותר היה לו להוכיחו על מעשהו על פניו.

לאחר זמן תפלה כדי שיוכלו לדבר דברים בטלים

יד) בהיכל בעש"ט (גליון כא ע' קפו) הובא מעשה שבביהמ"ד א' הרבו לדבר דב"ט לפני התפלה ומחמת זה היו מאחרים זמן תפלה ותיקנו שלא ידברו ומשראו שנעשו נכרים זל"ז ביטלו הגזירה, וזה שקר גם, כי פשיטא דפשיטא דאהבת חבירים אינו שום תועלת רק אם זה מביא לשמירת התורה, לא אם מביא לעקירת התורה, ואולי יש חסרון הניכר בסיפור המעשה, דביטול התקנה היה רק על מה שתיקנו שלא ידברו כלל דברים בטלים בין כתלי ביהמ"ד אף אחר התפלה, (כמבואר בלשון התקנה), ואת זה חזרו וביטלו, אבל בודאי לא חזרו לקילקולם הראשון לדבר לפני התפלה ולאחר בשביל זה התפלה הם מלהזכיר, ומכאן ראינו עד היכן צריך לזהר בסיפור מעשה שלא יהפכו הקערה על פיה.

שתיה לפני הבדלה

טו) בפאר לישירים (קאריץ אות קכב) שצויה לשתות לא' כוס משקה לפני הבדלה אחר מעריב, ויש שם חסרון הניכר שבדאי היה פיקו"נ.

פוסקין הלכות משמים

(טז) באביר הרועים (קאלוב) שאמר לדיין שלו להכשיר עוף לפי שיש בו נשמה והדיין הכשירו 'בלי להביט' אפילו בהשאלה, וקלסיה הרה"ק מקאלוב עבור זה ופשוט דאפילו אם המעשה אמת, בודאי הביט בה, אך צידד להכשיר עפ"י הלכה ורוב פוסקים, אף שאולי היה מקום לבעל נפש להחמיר וז"פ, כי המעשה כמו שהוא הוא כפירה גמורה במ"ש רז"ל תורה לא בשמים הוא.

ברכה לבטלה

(יז) בטעמי המנהגים (אות תקיט בהערה) כ' בשם ספר הואיל משה (סי"ט) שמרן הק' מצאנו בשנתו האחרונה כשהיה חולה אחז בליל פסח חתיכת מרור ובירך אשר קדשנו במצותיו וצונו ונשמרתם מאד לנפשותיכם, והמלקט טעה"מ כ' בהערה דכן שמע מאנשים נאמנים מפי איש א' יר"ש שהיה אצלו בפסח וראה כן בעיניו, ובקונט"א מביא שהפתחא זוטא הכחיש זאת, ששמע מכמה חסידים שהיו שם שאכל המרור במסיני"פ והקיא תיכף, והמו"ל שם רוצה ליישב גירסא הראשונה בדוחק שבדעתו היה מתחלה לעשות הברכה כראוי רק באמצע נתיישב שא"ל לו לאכול ע"כ סיים ונשמרתם, עיי"ש למטה בהערה שהגה"צ מקלויזנבורג הכחיש זאת, והנה הגה"ק מבאבוב (שיר המעלות לשלמה ע' קט) מחה בתוקף על מעשה זו דהרי אסור לעשות כן דלא מצינו ברכה כזה והוא ברכה לבטלה, ועוד העיד שהוא היה שם באותו סדר ולהד"ם, (ועוד שם כעין מעשה זו שהכחיש מה שסיפרו שבירך ב"פ המוציא בכונה), וכמו"כ הרה"ח ר' רפאל משמשו הנאמן בספרו דרכי חיים מספר להיפוך שאכל כראוי המרור במסיני"נ ולא הקיא, וכן בפתחא זוטא (פסח סי"ב אות א) מעיד שחקר ודרש אצל חסידי צאנו שכל הענין אינו אמת, וגם מש"ש שאכל חריין שלא נמלל ג"כ אינו אמת כי אכל שאלאטן.

מתיר אכילה ביוהכ"פ

(יח) באור למאיר מהה"ק מבוקאוסק בן הודעי בינה (פ' יתרו במהדורא ראשונה) מסופר אודות הרה"ק מוויטעפסק שאמר פעם ביוהכ"פ שבאמת היו יכולין לילך ולאכול כי כבר נמחל עונותיהם, ושמעתי מהרה"צ מקוויאשד שליט"א שחותנו הרה"ק מ'קוויאשד שהיה נכד האור למאיר לא היה מאמין במעשה זו שכמובן א"א להיות אמת (והיה לו ענין נפלא עם הרה"ק מ'סאטמאר בזה וכבר נדפס זכר צדיק לברכה סוף ח"א), ובמהדורא האחרונה הושמט פסקא זו.

(יט) בחמדה גנוזה (ב-קח) כ' בשם איש ירושלים שכשנפטר הה"ק מאפטא דפקו בטבריא בחלון הקברן דבית החיים בטבריא שהיה לו המפתח שילך לחפור קבר עבור הה"ק, ובזכר צדיק לברכה (מהה"ק מ'סאטמאר סוף ח"א) כ' שאין זה אלא חוכא ואטלולא, דהגע בעצמך אם המלאכים היו יכולים להביא באויר את הה"ק מאפטא ממרחק כה רב בשעה א' ולדלג על ימים ונהרות הרים וגבעות, היאך לא היו יכולים להניחו בבית החיים שבצפת משום גדר קטן שהיה סביבו, ולא יכלו לעשות קבר בעצמם, ואף אם נדחק לתרץ זאת, הלא כל המעשה לא הובא לנו רק ע"י אותו הקברן, שהרי רק הוא ידע מזה, ומי אומר לנו שהוא נאמן ובעל סמכא אולי היה בעל דמיון, ואולי גם הקברן לא ידע מהמעשה רק לץ א' סיפר כן עליו והמעשה קיבל ידים ורגלים, ובאמת מובא המעשה בצורה אחרת לגמרי בעשר אורות בשם ספרים, (ערך הה"ק מאפטא בפרק ממדריגותיו הנוראים אות יט) שהודיעו לאנשי העיר ע"י דפיקה בחלונות שיצאו ללות את הה"ק למנוחתו וזה מובן יותר, ובמעשה צדיקים (איידארפער) מובא כע"ז בשינויים, ועיי"ש דהרה"ק מקאפישניץ מששמע מעשה מהזקנים היה מתפלל אצל קברו בטבריא כפי המקובל, וכן הה"ק ממונקאטש, אבל הרה"ק מ'סאטמאר לא היה עומד מעולם אצל אבן ההוא, ושכן נכדי הרה"ק מאפטא היו מחזיקים מקום קברו העיקרי בחו"ל ושם היו מתפללים.

מבטל מצות תשובה

(כ) כ' בחיי מוהר"ן שהרה"ק ר"נ מברעסלב הבטיח שמי שיהיה על קברו ויתן פרוטה לצדקה בעבורו ויאמר תיקון הכללי יוציאנו מגיהנום בפיאות ראשו אפילו אם יהיה האדם איך שיהיה רק יקבל על עצמו שלא לשוב לאולתו, וכמובן שאין הדברים כפשוטן שאפילו אם יעשה כל עבירות שבעולם לא יענש, ודי בהליכה לקבר בלי תשובה, (והגם שכ' דצריך לקבל ע"ע עזיבת החטא אבל הרי יש עוד תנאי תשובה דהיינו חרטה ווידוי וגו' וזה נשמט בטעות משם) דהלא האמונה בשכר ועונש הוא א' מה"י"ג עיקרים ומי שאינו מאמין בזה אינו בגדר ישראל, ועכצ"ל שכשם שאין אנו מבינים היאך יש להנשמה פיאות, וכן למה יוציאנו ע"י הפיאות דוקא, כמו"כ עיקר המימרא אינו כפשוטו, אלא הכונה הוא שיהיה לו הה"ק לעזר וסעד אם יהיה לו איזה זכותים בצירוף תשובתו, ומתאמרא משמיה דגדול א' שאמר ע"ז שמי שלא יהיה ראוי יסירו ממנו הפיאות לפני הכנסו לגיהנם, (ועי' שם דמשמע קצת

שהרה"ק מהר"נ אמר זאת לאותן שה"ל שייכות עמו, ומ"מ ודאי יש בזה תועלת גם לאותן שלא הי"ל שייכות עמו, אבל לא בלי תנאי התשובה וז"פ).

מבטל מצות לימוד התורה

כא) במדרש פנחס לה"ק מקאריין כ' הטעם שאין עוסקים בתורה בדור הזה כימים הראשונים כי עתה נתפשט בין העולם יראה גדולה, ובימים הראשונים לא היה יראה כ"כ, לפיכך היו עוסקים בתורה, והראיה שיש במקצת מקומות שלומדים שם ואין יראה שם, כי ע"ז בנתיב מצותיך (שביל התורה שביל א אות יב) שבכת"י של ס' הנ"ל ליתא דברים הללו, ואיזה לץ הדפוס דברי הבל, נשבע אני בחי העולם שלא יצאו דברים כאלו מפי הקדוש ר' פנחס שהיה תמיד אפטרופוס לאורייתא וגו' וכ"כ בדברי תורה עיי"ש.

כב) ובפאר לישרים קאריין (אות קמו) הכחיש ענין א' שכ' בשבחי האריז"ל בדבר המגיד מיישרים של הב"י (אמנם ביוסף בחירי מבניהו ע' שצד אימת והצדיק את הענין שבשבחי האריז"י עם תמונה מכת"י של הר"י צמח אודות זה, וע' מזה בזהר הרקיע-ליינער שבסו"ס קדמות הזהר לרד"ל), ובהיכל בעש"ט (יא, ע' קסז) כ' דגם מעשה המובא בראשונים כמו מעשה דר' אמנון בעל ונתנה תוקף אם יש בה דבר הנוגד להלכה צ"ל שנפל בה שיבוש, ושם (גליון ח ע' קמט) כתבו בענין המובא במחזור דברי יואל דעכ"ח אינו אמת, וגם מבואר סתירות גדולות במעשיות בהיכל בעש"ט (גליון ט ע' קלב) והעירו ע"ז (בגליון י ע' קעה), וא"כ איך ניקום אנן ונבנה חומה על סיפורים.

כיבוד אב

כג) בהיכל בעש"ט (גליון יד ע' קעג), כתבתי לערער על מעשה שבבית רבי שאבי התניא נדד ממקומו שלא להטריח על בנו בכיבוד אב, והעירו המערכת ממהר"ם מרט"ב שמיום שעלה לגדולה לא נתראה בפני אביו מפני שאלת הגמ' בנו והוא רבו מי יקום לפני מי, ולא הועילו הרבה בישוב זה, כי א"כ אין הטעם משום שלא רצה להטריח את בנו בקדושתו, רק משום שאלה בהלכה.

כד) במכתבים הנדפסים ע"ש הבעש"ט (מכתב יב) כותב להתולדות שקיבל מרבו שביום שכעס לא ילמוד באותו היום כלל, וצ"ב מהיכן ההיתר לבטל מתורה ולעבוד על והגית בו יומם ולילה, ואפילו אי עיי"ז הולך תורתו לסט"א מבואר בספה"ק דזה אינו

היתר לבטל בשביל זה מתורה, ויש ליישב הדכונה שיעסוק כל היום בתשובה, והעיקר חסר מן הספר.

ואין צריך להדגיש שאנו מאמינים שהטבע משועבד לצדיקים וכמבואר במקראי קודש ובדחז"ל אשר מפייהם אנו חיים, אמנם כו"ע מודו שהרבה מעשיות נשתבשו ע"י המספרים, והוא דבר מוחשי וגם הבאתי מפי סופרים וספרים שכולם מעידים כן, וע"כ אין מן הצורך לפלפל בזה והוא יתור נפיש, ופשוט דמעשה שהוא נגד הלכה או דברים מקובלים שאין הכרח להאמין.

בארץ צבי (ובמשנה שכיר וש"א"ס) מיישב מנהגים שנתקבלו אצל חסידים (אף שאינו נוגע לעצם חסידות, וכעין שכ' במס"י בהקדמה שיש מנהגים כהרבות מזמורי תהלים שאף שהדבר לעצמו טוב וקדוש אבל לא זהו חסידות, וכמו שהוא כסילות לומר דחסידות הוא לחטוף שירים ולומר מזמור קז בע"ש ולשתות לחיים ולספר מעשיות אף שיסודתם בהררי קודש והונהג אצל חסידים מ"מ לא זהו מה שהיו צריכים ללמוד הר"ר בער והתולדות אצל הבעש"ט), אבל לא מצינו שיהיה נותן משקל לסיפורי מעשיות, שבגער וקאצק לא היו גורסים סיפורים.

פרק ג – הזיוף ששלטה במנהגים

ולא רק סיפורים א"א להאמין מכל מספר, רק גם ליקומי מנהגים היוצאים חדשים לבקרים על סמך זכרון של אנשים מאותו חוג או עיר א"א לסמוך ע"ז, וכבר התאונן החת"ס (תשו' יו"ד ש"א) על שאמרו משמו דברים וז"ל ומצוה לפרסם בברים ולגזור באנשים הרוצים לעשות מעשה משמיעה ומאומד ומדומה, ובחת"ס (ח"ו סד) כ' מוזהרין אנו מפי ספרים וסופרים שלא להאמין לעדותן של אנשים המעידים מפייהם של חכמים כי אינם מודקדקין בדבריהם ומהפכים דברי אלקים חיים, ובצ"צ (הקדמון סי' עה) כ' על ענין שהעידו בעלי בתים כי נוהגין היתר בעירם ביי"ש הנעשה מיי"ג שקר העידו וראויים ליענש, והביא ראיה מהרשב"א ויש"ש, דאין להאמין לבע"ב דעפ"י רוב השומע לא דק ומדמה מילתא למילתא אף דלא דומה, והביא גם מתשו' מהר"ם מינץ שכותב, מאד אני נוהר שלא לסמוך על סתם בעלי בתים כאשר באמת באתי על החקירה מכמה ענינים שרצו להגיד על המנהג והיו משקרים, ובצ"צ הביא ע"ז ראיה חותכת מגמ' (חולין ז) דדוקא ת"ח שאומר דבר הלכה אין מוזהרין אותו, גם הביא הגמ' (ב"ב קל) דאין למדין הלכה לא מפי למוד ולא מפי מעשה עיי"ש, ובצ"צ מלויבאוויטש (פסקי דינים אה"ע דף ג) כ' לא שאמר מילתא משמיה דהתניא,

ידוע לנו שיוכלו לומר בשמו מה שאינו וגו' ולזאת אין לסמוך על השמועות; ולפי"ז הרבה ספרי ליקוט ומנהג הנפוצים בעולם הספרים דלא חתים עלה איש מוסמך ות"ח ראויין לגניזה.

ומלבד זה הרבה פעמים אמרו תלמידים דבר בשם רבם ותלו עצמם באילן גדול, וכמו שהעיד הרא"ש (מו"ק פ"ג סי' ג) בשם ר"ת על תלמיד ר' יהודאי גאון דלפי שהיה סגי נהור כתבו בשמו את אשר לא ציוה ולא עלה על לבו, ובמעשי איש כותב הגר"ח קניבסקי שהחזו"א אמר לו שלא יאמין לשום דבר הנאמר בשמו מה שלא כתב הוא בעצמו וכ"כ באז נדברו משמיה דחזו"א, ולאחר פטירת הגר"א הוציאו תלמידיו כרוז שלא יאמינו לשום שמועה שאומרים וכותבים בשמו של הגר"א ר' קמה שכתב בעצמו.

וכמה מנהגים נולדו ע"י איזה טעות שנשרש בקרב החסידים ומזה נשתלשל המנהג אצל כולם, וכי יש הו"א שזה היה בהסכמת הצדיקים ח"ו, ולדוגמא אכילת מרור פחות מכזית בראפשיין, לא לומר המפיל בבעליו, לא לדקדק בזמן תפלה, לא לישן בסוכה, לשהות מקוה בשבת בחמין יותר מצורך טבילה, להסתפג במקום סחיטת שערות, לשנות הברת התיבות כמו שמאל בשין ימנית, שכ"ז העיר חמת המתנגדים, זמן תפלה של הקאמארנער (עי' אגרת הישר והטוב), ועוד הרבה מאד, שכל אלו לא הונהג רק מחמת איזה טעם ובאופנים מיוחדות, ונשתרבו המנהג בטעות גם היכא דלא שייך הטעם, וע"כ פשיטא דאסור להנהיג כן כל זמן שלא כתב הצדיק בפירוש שמצוה שינהגו כן לדורות ואציין איזה דברים לדוגמא:

המפיל

(א) ברכת המפיל שהרבה חסידים אין אומרים מחמת שהרביים לא אמרו, ולמעשה היה טעמם לפי שלא הלכו לישון מעולם לפני חצות (שלדיעה א' אין לומר המפיל עפ"י קבלה אחר חצות) או לפני עלות השחר, וכעדות הרה"ג ר' משה גרינבערג ששאל את האדמו"ר מרחמיסטריווקא ע"ז וא"ל ששאל לחותנו הרה"ק מסקווירא וענה לו וכי מי הולך לישון לפני חצות, ולמעשה אין אומרים החסידים המפיל אפילו הולכים לישון לפני חצות, ואפילו אין נוהגים עפ"י קבלה בשאר ענינים, ועי' אמרי פנחס (סדר הלילה אות רכ) שלא לנטות בזה מפשטות השו"ע.

תפלה לאחר זמנה

(ב) תפלה לאחר זמנה שנשתרבו אצל חסידים כהיתר גמור בו בזמן שכל גדולי החסידים צווחו שאין זה היתר לסתם בני אדם כי

בהצדיקים היו חלופים וחולים והותר להם עפ"י ההלכה או שאר טעמים גבוהים שלא שייך אצל המון עם, כמו שהאריך בהקדמת מנחת אלימלך עה"ת, ועוד הרבה ספרים המלוקט בישראל והזמנים, ואעפ"כ העצלנים והבטלנים מסתמכים עליהם, וכן תפלת מנחה ביה"ש שמלבד שלכמה פוסקים אין להתפלל אז לכתחלה, עוד הוא בכלל הא דלייט אביי אמאן דמתפלל בדימדומי חמה, (ויש לי בזה קונטרס מיוחד להצדיק הצדיקים).

(ג) בסקווער מקובל שאם יש אנשים שלא אמרו ההפטורה בד' פרשיות צריך להוציא עוה"פ ס"ת ולקרוא מענין היום כדי לומר ההפטורה, ופעם היה הה"צ מגארליץ בסקווער ושמע מזה או ראה מתנהגים כן, צחק ואמר אני אספר לכם מהיכן נשתרבו המנהג, אני הייתי אז בחור בבעלזא שיצאו הרבה נשים אצל קריה"ת, ואני בתוכם וכשחזרתי שאל אותי הה"ק מהרי"ד מבעלזא היכן הייתי אל הקריאה אמרתי בחוץ, שאל אם היו עוד הרבה אנשים בחוץ, אז אמר הרי גם ההפטורה לא שמעו, א"כ יעשו מנין לעצמם ליצא קריה"ת וההפטורה (שמעתי מר' יחיאל טויבער ששמע מהה"צ הג"ל), והרי באמת בבעלזא אין יודעים ממנהג זה כלל.

(ד) וידוע שחסידי סטרעליסק היה להן מנהג לעשות נקב בטלים במקום תפלין של ראש שיבלוט לחוץ ונשתרבו המנהג מחמת שהרה"ק מסטרעליסק היה עני ולא היה לו מעות לקנות טלית חדש ומרוב יושן נעשה שם נקב והיה בולט הש"ר לחוץ, וזקני הה"צ מווייצען היה אומר שמה שנשתרבו בבאבוב להשיים הטלית על האוון היה משום שהקדושת ציון לא היה שומע היטב ורצה לשמוע חזרת הש"ץ ע"כ שם הטלית על אונו.

(ה) הרה"ק מצאנו היה אוכל בשבת דגים חמוצים ואח"כ מתוקים, והה"ק משינאווא בשבת ראשונה אחר פטירתו שינה ואכל מקודם המתוקים, וסברו שהוא א' מהדברים שהיה נראה לעיני אדם כאילו חולק על אביו, עד שהסביר שמה שאביו היה אוכל מקודם החמוצים לפי שבמקומת שהיה בצעירותו לא היה שכיח דגים בשכל שבוע והוצרכו להחמיצו לקיום וכיון שזה היה תדיר היה אוכלו מקודם וכשהיה גם מתוקים אכל אחריו זה, משא"כ אצלנו ששכיח תמיד דגים למה לא נאכל מקודם המתוקים.

(ו) בהרבה מקומות מזמרים דרור יקרא יחד עם שבת היום, וזה נובע ממה שהה"ק מצאנו הי"ל פעם תרעומות על מזמר הקבוע שהיה מזמר שבת היום לפי שלא ציית לדין תורה ע"כ אמר להמזמר דרור יקרא שחושב שדרור יקרא ושבת היום הולך ביחד,

(ובאמת הם משני מחברים שונים, רק כנראה לא רצה לבייש בפרהסיא את המזמר הקבוע וע"כ אמר תי' זו), וע"ז אמרו משנה ראשונה לא זה ממקומה.

ז) בסאטמאר היה ידוע שהרה"ק מסאטמאר אינו אוכל דגים בפסח, עד לאחר כמה שנים ששאלו אותו ע"ז ענה שאין זה מצידו רק שהרבנית מורגלת כך מבית אביה, ובאמת בשנים קדמוניות בזיווג ראשון שלו היה אוכל דגים כיון שהרבנית הראשונה היתה רגילה מבית אביה בדגים לפסח.

ח) וגם אין ראייה שכל דבר שנעשה בפני הצדיק שזה היה בהסכמתו כי לפעמים מרוב דביקותו לא ראה ולא הרגיש מהנעשה בפניו, וכמ"ש בס' מפייהם ומפי כתבם ע' רנב שהקדו"ט הוריד ה' דברות ואריות שעל שער בית המדרש בסיגעט אף שהיטב לב היה שם אב"ד הרבה שנים כי אמר שמרוב דביקותו לא ראה אותם מעולם, וכן אמר לי כ"ק מו"ח הגה"צ ממאנטאווידיעא שליט"א שפעם עורר על מנורה של ז' קנים שהיה מונח על עמוד הש"ץ זה כמה שנים, ושעורר על כך ואמרו לו שכיון שהרבי (מרון מסאטמאר זי"ע) מתפלל כאן לפני העמוד ומניחו כך ש"מ דס"ל דמות, ושאל את מרון מסאטמאר ע"ז ונתפלא ע"ז ואמר שמעולם לא הרגיש בזה ובדאי יש להסירו משם כהלכה, וגם בשו"ת דברי יואל יש תשובה אודות זה להה"צ משטראסבורג דאסור לעשות כן, ומבאר כן גם בדעת הזוהר עיי"ש, (וכן מבואר בצמח ה' לצבי פ' נח) שצדיקים מחמת רוב דביקותם אין מרגישים לפעמים לעשות המצוה בדיקדוק וכמ"ש גם בערוגה"ב (פ' פנחס).

כלל העולה הוא שהשו"ע והפוסקים ומנהגים שנקבעו עפ"י הצדיקים בעצמם בודאות הם הקובעים אצלינו, לא סיפורי מעשיות ולא מנהגים שנשתרבו בטעות ומפי שמועות פורחות אף שכבר הונהג כמה דורות, וכמו שלא יתכן לומר שמנהג חסידות הוא לתפוס תמונות מהרבי, אף שכבר הונהג כן, (וכעין מה שנודע לאחרונה שהתמונה של הח"ח שהיה נפוץ לאלפים ורבבות הוא מזויף ואין זה צורתו כלל, אף שעדיין היו חיים אתנו הרבה תלמידים של הח"ח ואמרו שאין זה תמונתו לא היה קולם נשמע, וכן תמונת הבעש"ט שנודע שהוא מזויף).

פ"ד – אצל חסידים לא החשיבו סיפורי מעשיות ומופתים

א) בהיכל בעש"ט (גליון כא ע' קעז) מביא מהאב"ד סאקלוב שבקאצק לא היו משימין לב לדברי בטלה של מעשה ביכלעך

וקורות הדורות ובפרט לדעת יחוס וגו' (והכותב שם מחדש שלסיפורי צדיקים כן התייחסו וליחוס לא התייחסו, וסותר עצמו מיניה וביה, דהרי הרב דסקלוב פורט ב' דברים, מעשה ביכלעך וקורות הדורות, והכותב משמיט מעשה ביכלעך וגורם רק יחוס, ומה שכ' שם העיד הרה"ק מקאצק שנעשה חסיד מוקן א' שסיפר מעשיות, בודאי לא היו אלה סתם מעשיות פטומי מילי בעלמא שאין בהם תועלת ותכלית הנרצה, רק מה שאפשר ללמוד ממנו ענינים לעבודת ה', ועד"ז מה שכ' שהשפ"א שכר מלמד לבניו וא"ל שסיפר להם קאצקער מעשיות, הרי שהדגיש רק קאצקער מעשיות היינו מעשיות שגרסו בקאצק כי סתם מעשיות לא גרסו שם, זה כתבתי ליישב בדוחק מ"ש בעמוד האמת, אבל לאמיתו של דבר יש להעדיף דברי האב"ד סקלוב שהיה מקבל קרוב ביותר ואיש אמת ודבריו הם מקוריים ביותר, על דברי הס' עמוד האמת שהם דברים מלוקטים מפי השמועה, והרבה ידיים שלטו בו), וכ"כ גם בס' כך יברך ישראל (האזינו) שהמגיד ממזריטש לא היה משים לב למכתב יחוס שהביאו לו כי אמר שמהבנים יוכלו לראות מה היא יחוסם.

ב) בחב"ד לא היו גורסים מעשיות והיה בושה לספר אותם, כמ"ש הגה"ק מהרי"צ זצ"ל בהתמים (כסלו תרצ"ו ע' סד אות יט) דהחסידים הישנים היו גוערים בהצעירים שתאבו לשמוע סיפור ומופת כי בעיניהם היה כעין פגימה בכבוד החסידות, קטנות ושפלות, ואין משים לב לזה, ובאות כא שם כותב ואפילו המעשיות העיקרים חסידי חב"ד מספרים אותם בלחישת עכ"ד, וכ"ה בליקוטי דיבורים (מהרי"צ) שאביו המהרש"ב מאד לא אהב כשהיו מספרים מעשיות שאינם מדויקים ובפרט מעשה פליאה, כי אמר שהתורה ניתנה בזמן ובמקום עיי"ש, ובאגרות קודש מהרי"צ (ח"ד ע' סה) בשם מהרש"ב שלספר מעשה צ"ל לו שכל, ויותר מזה צריך שכל היאך לשמוע מעשה, ושם (ח"ג אגרת תשפ"ג) כ' שאביו המהרש"ב ראה שרשם מעשיות ששמע מאחרים, וא"ל שיוצא מכלל הגזמה לכלל הכזבה, ויעץ לו שימשיך ידו מלרשום מעשיות רק מה ששומע מפיו, וסיפורי חב"ד נועדו בעיקר אודות מעלות בחסידות ועבודה שראו אצל הצדיקים.

ג) הבעש"ט אחר פטירתו נתגלה לתלמידיו בתרעומות למה מדברים ממופתים שלו, ותחת זה היה להם לדבר מיר"ש ועבודת ה' שלו.

ד) באמרי קדוש כ' שהרה"ק ר' אורי מסטרעליסק אמר עה"פ ויאמינו בה' ובמשה עבדו שהאותות והמופתים שבמצרים לא הביאום לאמונה, כי ידעו שאין במופת שום ראיה, ורק הפחותי עם האמינו במופתים, אבל בקריעת י"ס ראו השכינה עין בעין ואז האמינו וזהו ויראו העם את ה' ואת כבודו הכירו ואז האמינו בה' ובמשה עבדו, ועי"ש דאפילו לספר חסידות עם חסידים בינם לבינם אינו תועלת רק ללמוד ולהתפלל, ואצל הרה"ק ר"ש מקארלין היו מופתים רבים עד שהיו קורין לו בעש"ט קטן אבל הוא (הרה"ק ר' אורי) לא רצה לקבל ממנו רק עבודת ה', והיינו שהמופתים לא היו עשויים רק לפחותי עם שהיו צריכין חיזוק באמונה.

ה) הגה"צ מקאשוי זצ"ל (בהקדמת טל השמים) כותב שביקש פעם מהגאון ד'ראדמישלא שייספר איזה מופת שראה בצאנו א"ל בצאנו היו מתגלגלין מופתים תחת השלחן ושום א' לא עלה על דעתו להגביהן, רק כשבא איזה דייטשל להרה"ק והיה צריך חיזוק נתן לו מופת א'.

ו) וכן אמר הרה"ק ר"ר ברוך ממעזבו זי"ע (משרתיו אש לזהט א-צט) כי על אליהו הנביא נאמר איש סחו אחריו ה' הוא האלקים, כי זה היה התוצאה מהמופתים שעשה והשיג בזה את המטרה, משא"כ עכשיו שמספרים את האותות והמופתים שעשו הצדיקים, כדי להגדיל כבוד רבו אבל שוכחים מהעיקר להכריז ה' הוא האלקים, כי המופתים שהיו אמצעי למטרה נעשו מטרה והקב"ה הוא האמצעי שמסייע להרבי שיוכל לעשות המופתים ולכוין ברוה"ק, כדי למלא רצון החסידים.

ז) ואף בליקוטי מוהר"ן מברעסלעוו (אות רמח) שכ' דסיפורים מעבודת הצדיק את השי"ת מעורר הרשימו דקדושה שנשאר מעבודתו, ומעוררת את האדם להשי"ת, ובאות (קפו) משבח מדינת קיר"ה שמספרין מהצדיקים עי"ש ענין עמוק בזה, מ"מ באות (רל"ד) התנה תנאי קודם למעשה דא"א לספר מעשיות מצדיקים רק מי שיכול לדמות עצמו להשי"ת בזה שיכול להבדיל בין אור לחושך שיהיה עכ"פ מאמין בהבדל זה אמונה חושית כאילו רואה זאת בעיניו, (ובליקוטי עצות ערך צדיק אות פט, כ' להבדיל בין מעשיות של צדיקים למעשיות של רשעים ושקרנים), וגם צריך לידע איך לספר ומה לספר עי"ש דברים נוראים.

ח) בנועם אלימלך (פ' בא עה"פ דברו) כ' שלא לגזם במדתו של צדיק כי מזה לא יבא לו הכנעה.

ט) וכן ברוזין לא היה ענין למופתים לסתם צדיק, כמבואר בעירין קדישין (שמות) שלא יבקשו מופת רק מצדיק גדול מאד שיוכל להמשיך שלא יתקלקל ממקום אחר, דכשהצדיק אינו יודע שורש נשמתו של האיש, יוכל להיות דכשמבקש עליו מבקש נגד רצון השי"ת, וכ"כ במגדיל ישועות (רוזין, סיפור לג) שאמר עה"פ תמים תהיה עם ה' אלקיך שלא יעשו מופת שלא כדרך הבריאה דזה לא מקרי תמים ואז אינו עם ה' אלקיך, כי הקב"ה אמר אני ה' לא שנית, ובזה שעושה שינוי הוא נפרד מהקב"ה, רק הצדיק מתפלל ומתחנן לפני הקב"ה עי"ש מקור לזה בס' חסידים ובזה"ק, ובכנסת ישראל (רוזין ע' סא) כ' שיש רמאים המכנים עצמם לצדיקים ופועלים מופתים כדרך הצדיקים הגדולים וכ"ז כדי שלא יבטל הבחירה וכמו שנפקדו הרבה עקרות עם שרה מה"ט, ולפי"ז אין גדולות לספר מופתים.

ובכל אופן סיפורי מופתים אינו נחלת החסידים כי גם בליטא היה להם ג"כ ענין בסיפורי המעשיות, עי' בעליות אליהו במעלות הסולם מ"ש גדולות ומופתים מהגר"א.

ואודות ספר שבחי בעש"ט בשומר אמונים (מבוא השער) כ' על שה"ג החדש שלא טוב עשה במה שכתב עליו דברי גנאי, כי היה צדיק תמים, וחזונו היה סופר אצל הבעש"ט, ועל פי רוב כותב רק דברים ששמע מצדיקים, אך מחמת תמימות כ' אפילו דברים פשוטים, ובכוכבי אור (ברעסלעוו אנשי מוהר"ן ראשית דבר הערה יט) כ' דהרה"ק ר' נחמן אמר שהכל אמת מלבד קצת דקצת שלא נכתבו היטב, אך באור פני יצחק (ע' ס בהערות אות מב) בשם החי' הרי"ם כ' שאינן אמת אבל היו יכולין להיות אמת, וכ"כ בהללו עבדי ה' (ע' תנד) בשם מרן מ'סאטמאר זי"ע.

י) ואף דמצינו בדרז"ל בגמ' ובמדרשים מלאים מסיפורי מעשיות וגם מופתים של תנאים ואמוראים, גם בתורה"ק ובתנ"ך מובא סיפורים ושינוי הטבע ומופתים שעשו משרע"ה והנביאים והכל מפי ה', והיאך אפשר לומר שאין בזה ענין, וצ"ל שתמיד נעשו המופתים רק כשהיו צריכין לחיזוק הנבואה וכמ"ש בפ' ראה הסימן להכיר אם אינו נביא שקר, או כשהיה התרופפות בעניני אמונה כמ"ש אצל אליהו עם נביאי הבעל, ולפי"ז כהיום שיש התרופפות באמונה תועלת גדול יש בסיפורים, אבל אם יספרו דברים שאינם ברורים או מה שהם נגד הלכה או עבודת ה', אדרבה זה יביא ללעג ולקלס או להקל בהלכה, ויביא הפסד תחת תועלת ע"כ צריך להשגיח שלא לספר פטומי דברים בעלמא, וגם לא

לעשות מזה עסק ועיקר, ואם תביט בעין פקחא שאנשים השוטים ששכלם נמדד באצבעות קטנות המה עושים עסק גדול מסיפורי מעשיות.

ואף במקומות שלא היו רגילין בסיפורים הוא רק לאנשים בעלי עבודה שלא היה נצרך להם וע"כ העדיפו שלא לבטל בזה הזמן המיועד ללימוד עיקרי התורה, ובפרט כשראו שהתחילו לעשות מזה עיקר וגם ללמוד מזה הלכות והליכות ע"כ מיעטו בזה, אבל לא שח"ו עצם הענין אינו דבר קדוש עכ"פ לאנשים חלשים באמונה.

ובענין מופתים כ' הגה"ק ר' הלל קאלאמייער שאין זה ראיה כלל שהוא צדיק כי אמונת איש ההמוני בו שהוא צדיק ולפי טעותו יש לו אמונת צדיקים זה גורם שיוכל המופת לבוא.

פ"ד - עונש על ידי צדיקים

חלק גדול מסיפורי מעשיות עוסקים בצדיקים שהענישו את החולקים עליהם וכיו"ב, ומסופר שפעם אמר הה"ק ר' איציקל מפשעווארסק לבנש"ק א' שסיפר לו היאך הרבה אנשים הלכו לעולמם ע"י זקינו, ענה ואמר לו לא ידעתי שזקנך היה רצחן גדול כזה, ועי' בהלכות קטנות שההורג ע"י שם נקרא רוצח, ואף דגם בגמ' מצינו כזה, היינו לפי שהקב"ה תובע כבוד הצדיק גם כשהצדיק מוחל על עלבונו, אמנם די לנו במה שהוא בודאי אמת מדרו"ל אבל לא נוסף לספר מעשיות כאלו שעושה רושם כאילו היו רז"ל אכזריים ורוצחים.

א) מבואר בגמ' תענית (ט:): שהזהירו מן השמים לרב פפא שהיה לו חלישות הדעת מתלמידיו שיכולים להעניש עי"ז, וע"כ למחר שלחם ממנו כדי שלא יבאו לידי עונש, הרי מזה כמה צריך להשיגח שלא יענישו אחרים בסבתו, כי אז הוא מאותן שאין מכניסים אותן במחיצתו של הקב"ה (שבת קמט:), והיוצא לנו מזה הוא, שאין לספר מופתים מצדיקים שמענישין למי שאינו סר למשמעתם ומקללין אותו שע"ז כ' בשארית ישראל (לר"ה בדפו"ח ע' פה) שאלו הצדיקים הם בבחי' ישות ועליהם נאמר אותות ומופתים באדמות בני חם, וגם דורש עליהם הפסוק היו צריה לראש, כל המיצר לישראל נעשה ראש, (ופלא שמו"מ הי"ל הכח להפעיל מופתים), ומה דבחו"ל ג"כ מובא מעשיות שהענישו (עי' גמ' שבת יא. תחת חבר ולא תחת ת"ח וברש"י שם, ועי' מעילה יז: וצ"ע), צ"ל שהיה צורך השעה בהכרח להעמיד הדת על תילה, או שהי"ל ענינים נשגבים בלי שום נגיעה עצמית, ומ"מ מה

שלא מובא בגמ' אולי אין לספר מעשיות כאלו מצדיקים שבדורות האחרונים מפני שהמון עם מבינים כאילו קנאו עבור עצמם, ועי' בליקו"מ (תנינא אות סו) מסביר למה ענוש לצדיק לא טוב.

ב) בחלק לעוה"ב (אבות פ"ו מ"א אות ב, מהגה"ק ר' שאול בראך אב"ד קאשוי) מספר שעשיר א' העיז וסירב נגד הגה"ק מהר"ש מבאבוב מלהניח לבנות מקוה נענש וירד מנכסיו והיה צריך לברוח למדינה אחרת, והגר"ש בראך הקשה לו ממעשה שהיה שכששמע החת"ס שאנשים שציערו את השערי תורה נענשו, אמר החת"ס זה אינו חידוש דהא כתיב רצון יראיו יעשה, אבל למה יהיה כן רצון יראיו, והשיב הגה"ק מבאבוב למה מביא ראיה מהחת"ס הלא מקרא מלא דיבר הכתוב גם ענוש לצדיק לא טוב, רק האמת הוא דאין הצדיק מעניש רק שהצדיק משפיע שפע וחיות לכל העולם, ולזה שהוא רשע אינו משפיע, וממילא נפסק החיות ממנו, וזהו גם ענוש לצדיק היינו אם הצדיק צריך להעניש, אינו מעניש בפועל, רק לא טוב כלומר שאינו מטיב עמו וממילא יענש ברוע מעשיו, (ועי' שאול בחיר ה' בענין זה).

ג) כ' בחוט המשולש (ע' קכח) שהחת"ס הקפיד על הגבאי שלא הניח לעשות כילה מיוחדת על מקומו של חת"ס של עשבים כנהוג, ולא השלים הגבאי שנתו, ובצנא מלא ספרא (ע' קפד) מובא הערה מהגאון ר' אברהם פאללאק מבאניהאד, וז"ל לא כך היה מעשה וח"ו לא גרם משה רבינו הסתלקות נפש מיישראל אלא שבאותו יו"ט ממש נשרף דירתו של הגבאי, ואמר רבינו הוא לקח ממני את ביתי ע"כ גם השי"ת לקח ממנו את ביתו א"כ שפך חמתו על עצים ואבנים עכ"ד, הרי מזה מעשה אחרת לגמרי שלא מחמת הקפדתו הקדומה חל הקללה, רק שאחר המעשה אמר כן החת"ס שהרגיש ברוח קדשו שזה היה הסיבה לשריפת ביתו.

ד) כ' במגדל דוד להגה"ק מלעלעו ששאל את היהודי הק' למה נענשין אותן שהוא מקפיד עליהם, וענהו שמצינו כזה בגמ', וענה לו הרי משום זה כתבו רז"ל בגמ' להראות שלא טוב הדבר וגם אז לא היה טוב.

פ"ה - צדיקים שעושים שלא כהלכה

ומה שראו צדיקים לפעמים עושים דברים שלא כדון, לא שייד לסתם אנשים מכמה טעמים, א) בשארית ישראל (דפו"ח ע' נב) דאין ראיה מצדיק שעשה שלא כדון דלפעמים מזמנין לו כן מן השמים שיעשה שלא עפ"י דין או שיהיה לו טעות בדברי תורה לתקן נשמות שפגמו מאד שתקונם הוא רק ע"י טעות הצדיק,

וכע"ז שם (ע' מוד) שבשעת הדחק יש צדיקים גדולים מתנהגים לפעמים שלא עפ"י דין תורה ומסיים דיש בזה ענינים עמוקים, (והמעייין יראה דבאמת אין אנו מבינים מ"ש שם דאיזה שייכות יש לזה עם מ"ש קודם דבזמן הגלות גילוי אלקותו ית' הוא בדוחק גדול, ב) במי השילוח (וארא עה"פ ויקח אהרן) כ' שצדיק שלבו נמשך תמיד להשי"ת אף שלפעמים לפי ראות העין אינו עושה כראוי זהו ג"כ ברצון השי"ת, וכע"ז כ' בפ' וישב (סוף דיבור הראשון) וכונתו הוא ע"ד מעשה דקניא דרבא שעשה כעין רמאות כדי לברר האמת לאמיתו, א"נ כמו מעשה יהודא ותמר שהיה מוכרח לכך מן השמים ולא היה ברצונו כמבואר בדבריו, (והליצים מעתיקין דבריו באופן שיישמע מזה שהצדיק אינו מושעבד ח"ו לחוקי ההלכה עפ"ל, ומ"מ אין לספר דברים הללו כי דעתן של בני אדם קל להרשיע ולחשוב עתק על קדושי עליון שילמדו מזה להקל וכ"א בונה במה לעצמו על סמך הסיפורים).

ג) במהר"ש בעלזא (פ' ויחי) כ' על קושית הגמ' (תענית ה'): היאך אפ"ל יעקב לא מת והלא חנט יוסף את אביו, ותי' מקרא אני דורש, וצ"ב דמ"מ הקושיא במקומה עומדת, וע"כ דכל קושיא י"ל תי' ולכן לקח יוסף לחנוט את עבדיו הצדיקים שהבינו דכיון שיוסף אומר להם לחנוט אף שאין מבינים למה, בודאי יודע מה שאומר עי"ש, וכ"כ הבני"ש בהוספות מהרצ"א דצריך ללמוד זכות על הצדיק ולא להרהר אחריו ומ"מ לא יעשו גם הם כמותו, כי גבהו דרכיו מדרכיהם, וכ"כ בדרך פקודיך על הלאו דועצם לא תשברו, ושם הוסיף דאולי הצדיק אינו מבין בענינו, וכונתו שלא הרגיש בעשותו דבר זה, וע"ז הזהיר התורה שלא ללמוד ממנו לשבור עצם ההלכה ולסור ממנה.

וכ' ברחמי האב (אות חסידות) דאף שצריך להתנהג בדרך החסידות אבל לקבל רק את הטוב ואת דברים התמוהים ירחקו, לא לרקד על השולחן לא לחטוף שיריים כגרגון, לא לעשות תנועות משונות, וציין לנועם אלימלך (סו"פ אמור עה"פ כל מלאכת עבודה לא תעשו), ואין מביאין ראיה מן מלאכים דהיינו צדיקים שרואים עליהם דברים כאלו.

פ"ו - היכל הבעש"ט מרבה הבל

בהיכל בעש"ט החדב"י (גליונות יט, קסו. כא, קעט. כב, קעט) הרבו להביא ראיות דצריך להאמין במעשיות, כיון דבגדרי ההלכה יש להם קישורים שמערער כל הרעביסטעווע שלהם, ע"כ יותר ניחא להו במעשיות ששם יש להם שטח הפקר לעשות בהם כרצונם.

א) בהיכל בעש"ט (גליון יט) הביא ראיה ממ"ש הבני יששכר דאם צדיק עושה דבר הנוגד להלכה אין ללמוד ממנו, ומוכיח מזה דאין צריך להכחיש מעשה המנגד להלכה, אין הנידון דומה, דהבני"ש מיירי ממצואות שרואה בעיניו, שא"א להכחיש לז"א דמ"מ לא ילמוד כי בודאי יש להצדיק טעם שלא נודע לנו ולא שייך אצלינו ההיתר ששייך אצלו, אבל מה שמובא בסיפורי מעשיות שאינו מוכרח שהוא אמת, כגורל כל המעשיות שתלוי בהמספר, ובכל פעם שהורק מכלי אל כלי ניתוספים שינויים רבי הערך, ונלקים בחסר וביתר עד שפנים חדשות באו לכאן, א"כ מהיכי יתתי שנהיה צריכים להאמין לזה, עד שנצטרך ליכנס בפירצה דחוקה ליישב בדברים שאינם מתקבלים פרי דמיונו של המספר, הלא יותר מסתבר ומצוה מן המוכרח לומר שאין המעשה מדוייק או להד"ם.

ובדברי תורה (ב-עח) אחר שהביא דברי הבני"ש מסיק מזה דאין לספר מעשיות כאלו כיון שהמונן עם אינם יודעים להבחין, ופתחון פה ניתן להם ע"י המעשיות האלו להקל בגופי תורה, כיון שאין להם כח ההבחנה, (ויש להוסיף דהוא כ"ש ממ"ש ב"י או"ח תק"צ בשם רבינו האי דאף שבין יבבות ובין שברים תרועות הן ראה ר' אבהו לתקן שיעשו כולם כיון שבעיני המון נראה כחלוקה אף שאינו אמת), וכע"ז כ' הגה"ק מ'שינאווא (היכל בע"ש כד, קד) לענין מה שחסידים שוטים זרקו השערי ג"ע לארץ בשביל שהעטרת צבי השיג עליו איזה פעמים, וכ' שאם ת"ח אומר איזה דיבור אפילו אם כונתו באופן נאות אבל איש המוני ששומע מביא הדברים ידי בזיון התורה.

ב) ובהיכל בעש"ט (כא, קעו) כותב שמרן הק' מסאטמאר לא הדיק את חסידיו שלא להאמין במעשיות והראיה שמדפיסים ממנו סיפורי מעשיות, וע"כ אף שרבינו כותב בויאל משה שלא להאמין במעשיות אבל למעשה לא עשה כן, וכוזב הזה אין לו שכל, דידוע לכל שתלמידיו של מרן בעל ויאל משה אין מאמינים לשום מעשה שהוא נגד ההלכה, ומה שמדפיסים או מספרים מעשיות הוא רק משום המוסר וההתעוררות היוצא מזה, וחזן מזה אין להביא ראיה ממה שחסידים של איזה רבי אינם מתנהגים כמו שהדריכם הרבי ובפרט מה שכותב בפירוש בספרו, וכשם שהרבה מצות מפורשים בתורה ובני אדם דשים בעקבם אף שהדברים מפורשים לאיסור, וכארא"ל דכולם נכשלים באבק לשה"ר.

ג) בהיכל בעש"ט (ע' קפ בגליון כא) כ' דשיחת חולין של ת"ח צריכה לימוד וע"כ אין להפריך מעשיות, ולא מצאתי בשום ספר פי' כזה ששיחת חולין של ת"ח פירושו שצריך להאמין לכל מספר בעל דמיון יהיה מי שיהיה ששיחה זו אמר ת"ח, עד שאצטרך להתייגע ללימוד פי' בדבריו.

ד) גם כ' (שם בע' קעט) שאם נכחיש מעשיות יש סכנה בזה, והאמת הוא ממש להיפוך, כי צדיקים אמרו מי שמאמין בכל דבר אינו מאמין בשום דבר, כי האמונה המופרזת במה שאין צריך להאמין, גורם שגם האמונה שלו בהעיקרים אינה מוחלטת כשם שהאמונה במעשיות אינה מוחלטת, ובשובע שמחות (סטריוזב) הרעיש על אנשים שכשרוצים לאמת דבר שהוא ברור אצלו אומר כמו ששמע ישראל אמת, כמו כן זה אמת, כי אין אמת כמו שמע ישראל ואסור להשוות, וחזק מזה אם נאמין כפשוטו למעשיות יכולים להפוך כל השו"ע, או לחשוב מחשבת פיגול על האדמורי"ם שלא החשיבו את השו"ע, שע"ז היה הרה"ק דברי חיים מרעיש עולמות כמבואר באגרות סופרים במכתב הידוע של הרה"ק ר' שמעון סופר.

ה) בהיכל בעש"ט (גליון כב ע' קפא) מכחיש את הגמ' (ב"ב קל) וכל הספרים וצדיקים שכ' שלא להאמין במעשיות נגד ההלכה, ובדברי חידודין והתקפה בלא ראייה או סברא דוחה את הכל בחירוף וגידוף, כדרך הכותבים כשאין להם תשובה ברורה ונכונה, גם יש סתירות בדבריו, ולא אטפל בכל דבריו רק אציין למקצת מהם ומהם תדין על השאר, א) כותב דכשם שאנו מאמינים בסיפורים שבגמ' אף דברים תמוהים כן צריך להאמין בסיפורי חסידים התמוהים, ובזה תראה עד היכן הדברים מגיעין אצל שוטים הללו, שדברי חז"ל תושבע"פ יש אצלם אותו שווית של באבע מעשיות פרי דמיונם של אנשים החולמים בהקיץ.

עוד כ' שם שצדיקים לימדו זכות על ישראל ולא כהקנאים שאין מלמדים זכות, כבר כ' בקול יעקב (לר"י ט"ב) שזה היה רק בינם לבין עצמם אבל בודאי הוכיחו את העם לטובה, והרה"ק מבעלז מהר"א זצ"ל שדרכו בלימוד זכות היה נפלא מאוד (מחמת שהיה לו שייכות מענין משיח לא היה יכול לראות רע על ישראל כמו"ש בשיח זקנים ח"ד ע' רא בשם אדמו"ר מלעלוב, וכ"כ בשיחות הר"ח ברים בשם הרה"ק מ'סקווער), ואעפ"כ מבואר להלן שהיה דרכו להוכיח את בני"י, משא"כ האדמורים הנתפשים לציונות דגלו תמיד באהבת ישראל לפושעים דוקא, אבל כלפי שומרי תורה

וצדיקים לא היה להם שום לימוד זכות ולא אהבת ישראל, ולא עוד אלא כשאספו ממון להציל את ישראל מכליון ומלישרף בכבשונות של אוישוויץ עשו כל מיני פעולות שבעולם לגנוב ולעכב הממון ובאמערקא עשו כל מיני השתדלות שלא יעשו כלום להציל את ישראל ועיכבו אפילו משלוח מזון ובגדים, (כמבואר במן המיצר ובמאפילה לאורה ועוד כמה מקורות) ומה שהוציאו לשמד ילדי תימן ומעשהעראן, ועוד ועוד, ולגזול אותם מחיק אבותם באכזריות נוראה, אולי לדעת המבקר יש ללמד זכות גם ע"ז או דילמא גם זה שייך לאהבת ישראל, ועד היום הזה מסתובבים אנשים שבידם עובדות נוראות מהכפיות ושמידות שעשו להם בזדון לטמאם בכל מיני שיקוץ ותיעוב כדי לעקור מהם כל זיק של קדושה, ופלא שאלו הפשרנים היודעים להשמין ולבייש את יראי ה' שאינם מלמדים זכות, נכשלים באותו דבר עצמו ואינם מוצאים שום לימוד זכות על היראים, וה' יודע מה כואב להם אהבת ישראל או אהבת פושעים ושנאת הצדיקים, (עי' מעשה איש ג-רמו שהחזו"א לא רצה לשמוע לימוד זכות על הציונים).

ו) ובכלל מה שהחבד"י תולה קנאות נגד רשעים במניעת לימוד זכות ההיפוך מצינו בפנחס שהיה קנאי ולימד זכות על ישראל ואמר על אלו יהרגו כ"ד אלף מישראל וביטול המגיפה, ובשבת (פט:) מצינו שדוקא יצחק שהוא מצד הגבורה ילמד זכות על ישראל והדברים מבוארין באריכות בספה"ק שקנאות שמצד הקדושה אינו סתירה כלל לאהבת ישראל ואדרבה כל עיקרו נובעת מאהבת ישראל, וכמבואר בכלי יקר (קדושים) דלכן כ' סמוך למצות התוכחה פסוק לא תשנא אחיך בלבבך דהמונע תוכחה הוא מחמת ששונא לאחיו ואינו רוצה טובתו, עוד כ' שם דלכן אמר ולא תשא עליו חטא כי אם אינו מוכיחו הוא נושא חטאו מחמת ערבות, ובתולדות יעקב יוסף (קדושים) כ' ג"כ דענין התוכחה הוא מחמת אהבת ישראל זה לזה, ויסכר פי דוברי שקר המשמיצים את הצדיקים שאינם אלא בילבול והוצאת ש"ר, והרשב"ב מליובאוויטש (בשיחות הנדפסים בקו' ומעין, ובאגרות שלו) שופך בוז על הציונים וגירוריהם בדברים בוטים כמדקרות חרב, ואינו רוצה ללמד זכות עליהם.

ז) החבד"י כותב על הגה"צ מטעמעשוואר זצ"ל (והרה"ק ממונקאטש שכ' ג"כ כדבריו) שהיה לו זילזול שיטתי בסיפורי צדיקים, בו בזמן שהגה"צ הנ"ל היה מפורסם לאיש אמת בלי כחל

ושרק, והיה מקבל אמיתי מצדיקים של דורות הקודמים, והוא בזיון ת"ח לכתוב כן על איש כמותו, והעולה על כולנה שמאשים את הצדיקים שרפי מעלה שוללי מעשיות בדויים, שהתאימו דברי התורה להשקפתם, ואיך חושד אותם בדבר כזה שנצטערו כל ימיהם על המשכילים והציונים ימ"ש שזה היה ראשית דרכם לטאר השרץ בק"ן טעמים, ולהתאים דברי התורה לדיעות כוזבות שלהם, והשרישו בתלמידיהם דאדרבה האדם צריך להתאים ולשעבד כל מחשבותיו שיהיה עפ"י דברי התורה ולא להיפוך, וכמבואר בספה"ק ויואל משה שא' מתכסיסי הפושעים הוא להפיץ סיפורי מעשיות בדויים להביא ראייה לשיטתם.

ח) החבד"י מונדשיין מתקף מכחישי המעשיות שלעומת זה מאמינים בזיופי בלאך (דובב שפתי ישנים), שמעתי מהגה"צ ר' נתן יוסף מייזעלס זצ"ל שמרן הק' מסאטמאר זי"ע אף שהיה ידוע במלחמתו הקדושה להציל את בנ"י מכפירה הציונית עם כל אביוזיהו, עכ"ז א"ל על הספר הנ"ל, שאף שהדברים שלעצמם הם אמיתיים וברורים וכונתו היה לש"ש זה לעומת זה, כשם שהציונים זייפו מכתבים מהרבה גדולים להטות את העם לדיעותיהם הכוזבות, מ"מ לא טוב עשה לזייף, כי התורה אמת כתיב בה, אמנם בודאי אין הדברים כמו שהציונים אומרים שהכל מזויף, רק יש בה כמה מכתבים שיש בה פיקפוק אם יצא מפרי עטם של החתום עליהן, (אמנם זה ברור שהחבד"י הידען בודאי יודע שלא רק בלאך כ' זיופים כי יש רשימה ארוכה ממזייפי ספרים ומדלא מצא לנחוץ לפרוט רק זה הספר, אמור מעתה שאין כאן ביקורת תמימה על איזה ספר מזויף, אבל יש כאן ביקורת על כל מי שמתנגד לציונות.

ט) מתקשה בסתירות בצמח צדק, שכמ"פ מאמין לשמועות וכמ"פ אינו מאמין, וקושיא מעיקרא ליתא דלא האמין רק מה ששמע ממי דקים ליה בגוויה שאינו משנה בעד כל חללי דעלמא.

י) ואין כאן שיטה מסוימת להכחיש סיפורים שיש עליהם פירות כמו שמונדשיין בהיכל בע"ש רוצה להטעות, רק מוסכם מפי ספרים וסופרים והוא דבר פשוט ומובן לכל בר דעת, ולא ידוע שום גדול וצדיק שכתב שיש להאמין לכל מעשה ביכל, וליישב מעשיות גם אם הם נפרכים מאלהם, ומה שכתבו כמה מבקרים שגם מהרה"ק מ'סאטמאר יש כמה מעשיות מזוייפים וכמ"ש בויען אברהם (הוניאד סי' נו) לענין ס' עולמות שחרבו, אין בזה חידוש כי הוא עצמו כ' בהקדמת ספרו על הגאולה שאומרים

דברים משמו מה שלא היה ולא נברא, ופירש שע"ז בכה ריו"ח לפני מיתתו (ברכות) שאינו יודע באיזה דרך מוליכין היינו היאך יפרשו שיטתו, אבל מה שכתב להדיא בספרו ויואל משה מענין הכחשת מעשיות זה א"א להכחיש.

יא) בסוף דבריו גם הוא כותב דכל סיפור שלא ידוע לנו מקורו או סמכותו של המקור הריהו כמאן דליתא, אך מה שכתב דמי שסומכין עליו בפסק הלכה יכולין לסמוך עליו גם בדייקנות בסיפורי מעשיות וזהו הבל ודבר שאין לו שחר כי ידוע בחוש בכל עת ובכל זמן דיש מורי הוראות מובהקים יודעים לפסוק הלכה ועכ"ז אינם בעלי מספרים בדייקנות, וכמו שיש בעלי אגדה ויש בעלי הלכה ויש בעלי פילפול וכ"א מתמחה בתחום שלו, כמו"כ אף מי שהוא ידוע לאיש ירא ושלם ובר סמכא בהלכה, מ"מ אם ניוון בכח הדמיון לא רחוק הוא שכשםספר מעשה הוא מושיט לנו את המעשה בפנים חדשות, ולפעמים בשינוי קל מתהפך המעשה לכיוון הפוך ממה שהיה באמת, וזה דבר ידוע בחוש לכל מי שרוצה לידע האמת.

ט) בהיכל בעש"ט (כב,קפא) כותב ראייה להאמין במעשיות נגד הלכה דהא גם הליכה במקוה חמה הוא נגד ההלכה, וכן הא דאין מספקין ומרקדין, ומעשיית ביצים ובצלים, אלו השטותים אינן חדשות כי כל המשכילים שמגמתם היה לצחוק מהיראים ועובדי ה', מלאו הכתבי עת המטונפות שלהם בהבלים הללו, וזה הכותב שב על קיאם, וכל בר בי רב יודע שהקרוב נתנאל כ' שטבילה אינה בכלל רחיצה שנאסרה בשבת, (ואסור לשהות יותר מהצורך כמ"ש באבני נור ויגד יעקב ועוד הרבה), והיו נוהרים מאד בעשיית ביצים שלא לעבור על לש טוחן ועיבוד ובורר, ועל מספקין ומרקדין כבר כ' רמ"א דעכשיו שאין בקיאין לעשות כלי שיר מתירין.

י) עוד מביא שצריך להאמין שצדיקים מותרין לעשות נגד ההלכה, מרמי בר תמרי (חולין קי:) ומנהגי מהרי"ל שהתיר מדורה בשמחת תורה להרבות שמחה, וממנהג ראפשיץ לענין אכילת מרור פחות מכזית, ושואה זה לא ראה בפנים הגמ' והמהרי"ל ובתשו' לחם שלמה ובהגדת ראפשיץ, שכל אלו הדברים יש להם יסודות חזקות בהלכה כ"א לשיטתו, והיאך מדמה הבאבע משעיות שנכתבו ע"י אנשים בלי שם שלא היה להם שייכות לתורה, להמעשיות מגמ' ומגדולי הפוסקים, אשר כל תושבע"פ נשען

עליהם, וכי ח"ו אין דברי הגמרא נאמנים עליו רק כמו המעשה ביכלעך.

פרק ז – הסרת לעז מאדמור"י בעלז שלא קיימו מצות תוכחה

המצאה של איסור שינה בסוכה בבעלז

(א) בתולדות אלעזר (ע' קכ, מהגה"צ מפאלטישאן זצ"ל שהיה נכד בעלז ונתגדל שם) כתב שהמהרי"ד מבעלז היה שונא מאד סתם מעשיות המסופרים בפי חסידים, בלי לדעת מקור אמיתי, ולא אבה להאמינם.

(ב) כ' בתולדות אלעזר הנ"ל (ע' קז) ששאלו החסידים להשר שלום מבעלז, אם מותר לחסיד לחקות את רבו נגד פשטות ההלכה, וענה להם עיקר החסידות אינה אלא להתמיד בתורה, ולא הוב כל א' מישראל ולהתאמץ בעבודת התפלה, אבל לנהוג מנהגי רבו אינן רשאים רק אם אינו משנה כלום מהשולחן ערוך, והעיד ע"ע שהוא אינו משנה ב"ה כלום מהשו"ע, וכע"ז בתשו' דבר יהושע (שהיה חסיד בעלז) כ' לענין מה שהה"ק מבעלז לא הקפיד על תפלין של ראש שלא יצא ממקום השערות וישיב עפ"י הלכה (וע"י מענין זה במחשבות בעצה) מ"מ כתב דאין לאחרים לעשות כן, (ואדרבה העושין כמעשי הרבי בענינים כאלו מראין בעצמן כאילו הם כבר באותו בחינה של הרבי שמחמת איזה טעם נסתר עושה באופן זה, הרי ממעטין בזה כבוד רבם).

(ג) אבל בהיכל בעש"ט (גליון יח ע' קמט) הוציאו עלילת שוא על הרה"ק מהר"א מבעלז שלא היה מניח שיישנו בסוכה, וגם הבחורים שממילא היו ישינים כל הקיץ בסוכה נכנסו לישון בסוכות בפנים הבית (כאילו הוא עבירה לישון בסוכה), ואין לזה שום פירוש, ומרגיז את כל מי שיש לו זיק יר"ש, וחקרתי אחר מעשה הנ"ל אצל הרבה חשובי בעלזא שזוכרים מאז שהמעשה הנ"ל היה לפי שלא היו יכולים לישון בסוכה כיון שסדרי היום אצל הרה"ק מבעלזא היה בלתי צפוי מראש ולא היו יכולים לידע מתי יבא לשם לנהל השולחן וכיו"ב, ע"כ לא היה באפשרי לישון שם, הרי לך עוד דוגמא היאך מעשה א' יכול להתהפך מהיפוך להיפוך לפי אופן סיפור המעשה, והיאך יעלה על הדעת לסמוך ע"ז.

ויש אומרים שהסיבה היה משום שהיה המקום צ"ל פנוי כל העת כי לא ידעו מתי יבא הרה"ק לניהול השולחן וכיו"ב כי לא היה שם סדר קבוע כידוע, ושאלתי מהרבה זקני חסידי בעלז וגם נכדי בעלז (ובתוכם הרה"ר ישראל פנחס וואגשאל שליט"א שהוא נכד בעלז ב' פעמים) ואמרו שהיו ישינים בסוכה אצלם, ולא ידעו כלום מזה

שלא היו ישינים בסוכה בבעלז, אף שהן בקיאים היטב בכל מנהגי בעלזא לפרטיה ודיקדוקיה.

והרה"ר יצחק אלעזר מאשקאוויטש שליט"א שמע מזקינו אדמו"ר משאץ, שהטעם היה בשביל אברכים שסכנה היה להם להיות פרושים, וממילא הקילו גם אצל בחורים, וגם לפי"ז אותן שממילא ישינים באמצע שנה לפעמים חוץ לביתם אין להם היתר זה.

בהיכל בעש"ט (גליון כב) כתב יהושע מונדישין בסוף דבריו 'אם המספר אינו ידוע כדייקן ובעל שמועה מומחה נקבל דבריו כו' כל עוד אין הם עומדים בסתירה למסורת מעולה יותר' והוא נאה דורש ולא נאה מקיים דלפני זה (ע' קפב) כ' שהרה"ק מפשעווארסק אע"פ שהוא מגדולי מעתיקי השמועה החסידית בדיוקנותו הרבה, מ"מ טעה במ"ש (י"ג אורות ב-שכ) שהרה"ק מבעלז (בדרך כלל) לא רצה לברך מטבע של הציונים, מחמת סתירה שמצא לדבריו בעלים לתרופה' שהיה מברך מטבעות של הציונים, אף שהכותבים שם לא מגיעים לקרסולי רגליו של הה"ק הנ"ל בדיוקנות ובמדת האמת, והם אנשים צעירים שכבר שגו בכמה דברים ולדוגמא אציין מה שהודו הם עצמם (בגליון ת"ר מדור עלי הגיון), ולא רחוק הוא מלהאמין שיש אנשים שמחמת איזה חשבונות ונגיעות מוכנים הם לישבע על מטבע ציונית שבידם שנתברך מהה"ק מבעלז, ובכל אופן ברור שדברי הרה"ק מפשעווארסק הם מסורת יותר מעולה, ואם כפי הנראה כונתו בעיקר להטיל ספק בעצם שיטת הרה"ק מבעלז בענין חובת ההתרחקות מציונים ימ"ש (כי חושש שהכחשת המעשיות תלוי בהכחשה לציונות כנראה מהמשך דבריו בכמה גליונות) וכמו שכמה כותבי זמנינו טורחים להעמיד את הרה"ק מבעלז כפשרן וסולד מקנאות, לכן כדאי לציין כמה דברים: (א) אגרת הרה"ק מבעלז להגה"ק ר' יוסף חיים ז"פ, (פאקסימיליא מזה נצלם ברועה אבן ישראל ע' קו), שמצוה לכל אנשיו בארצנו הקדושה שיפרדו את עצמם מועדת החפשים ויתחברו לעדת היראים אשר מתנהגים בדרכי התורה, (ב) בשיח זקנים (ח"ג ע' רלא) כ' שלא רצה שיתענו ביום שקבעו ציונים להתענות, (ג) וברועה אבן ישראל מובא מהרה"ק ר' איציקל מפשעווארסק שהיה פעם אצל מרן מהר"א מבעלז והיה בשמחה עצומה בשביל א' שהיה רגיל בעברית ואח"כ למד אידיש וא"ל ב'ה שפלוני מדבר יודיש', (ד) בתולדות אלעזר (מהגה"צ מפאלטישאן ע' לח) מעיד שכשהיה הרה"ק מבעלז אצלו בבוקארעשט לא רצה ליתן שלום לרב הנוטה למזרחי

אף שהיה גאון גדול וצדיק אף לאחר שהושיט לו ידו ב"פ, ואף אחר שהגה"צ מפאלטישאן שהיה ידידו הפציר בהרה"ק מ'בעלז שלא יבייש את הרב ההוא שהוא גדול בתורה לא נתן לו ידו רק ע"י מטפחת כמו שהיה רגיל לילדים, ובענין חיוב תוכחה מהרה"ק הנ"ל אביא ארבעה ענינים (א) בשיח זקנים (ב-ריא) שהוכיח על דיבור בקריה"ת, (ב) שם (ה-שיא) שדעתו היה שלא להתאכסן בבית שהבע"ב אינו נוהג כראוי, ולא אמר ללמוד זכות ולהתאכסן שם, (ג) העיד ר' יוסף שטייכל מה שראה בעצמו (שם ד-רג) שכשראה ילדה באנפילאות שקופות רץ אחריה עד לאמצע הרחוב וצעק עליה כמ"פ שאסור לילך כן, (ד) מפורסם דרשתו שאמר אודות עניני צניעות (נדפס בקול התור ובכ"מ, וע"י בפרק א' מה שהבאתי מס' נפשות חסידי מאב"ד בניאלא שהכחיש מעשה הנפוץ בבעלז שמהר"ד לבש בגדי שבת כדי שיתפסו ממנו תמונה).

עוד כותב שם מונדשיין שאין להכחיש מעשיות משום שנמצא עליה פירכא, רק ליישבו בשינוי קצת, והוא עצמו בתוך דבריו מכחיש (א) מעשה של פתגמין קדישין, (ב) המעשה שנדפס איש מפי איש בהיכל בעש"ט (גליון כ' ע' קצד) אודות מדפיסי ווארשא, (ג) המעשה שבי"ג אורות (ח"ב ע' שכ) שהרה"ק מבעלז לא רצה לברך מטבע של ציונים, וכאן לא שמר את הכלל שהציב לו לאבן

פנה, שאף שיש פירכא על איזה מעשה, צריך קצת שינוי ולא להכחיש את המעשה, וקשה מה נשתנה זה מזה, וכי הכלל שלו ניתן למורשה רק בידו להשתמש בו כרצונו וכאות נפשו ואינו מסורה לכל, להיות נחלת הציבור, ובנידון דיון היה יכול ליישב בקל שאולי בדרך כלל לא נהג לברך מטבעות כאלו, ומ"מ היה לפעמים יוצא מהכלל, וכמ"ש בשיח זקנים (ד-רו) שאף שבדרך כלל לא נגע בכסף פעם יצא מגדרו ונגע, ועי"ש (ע' רה) שלא השתמש בכסף של אמעריקא לדבר מצוה, ובעצם הרעיון שמטבע של הציונים הוא כמו צלם של הנוצרים, כן היה שיטת כמה גדולי ישראל שטומאת הציונים הוא עוד גרוע מטומאת אותו האיש, וכמבואר גם בהלכה דמינות גרוע מע"ז.

וככל שהדבר כואב להשבית השיעשוע שבנ"א מתענגים בקריאת מעשיות בסוברים שהוא אמת, מ"מ האמת אהוב מהכלל, ולהמחיש עד היכן הדברים מגיעים נכון לציין שהוצאה מפורסמת לפני כמה שנים הדפיס מעשה ובאמצע היה נדפס בסוגריים (כאן צריך להגדיל הטראסק) כי זה היה בקשה מופנית להכותב, והמגיה שכח להוציא אלו התיבות, והיו ללעג ולקלס, והחרומו כל מה שהיה אפשר להחרים ויש בזה עוד הרבה ראיות ודוגמאות, והאריכות בזה הוא אך למותר מחמת רוב פשטותו של הדבר.